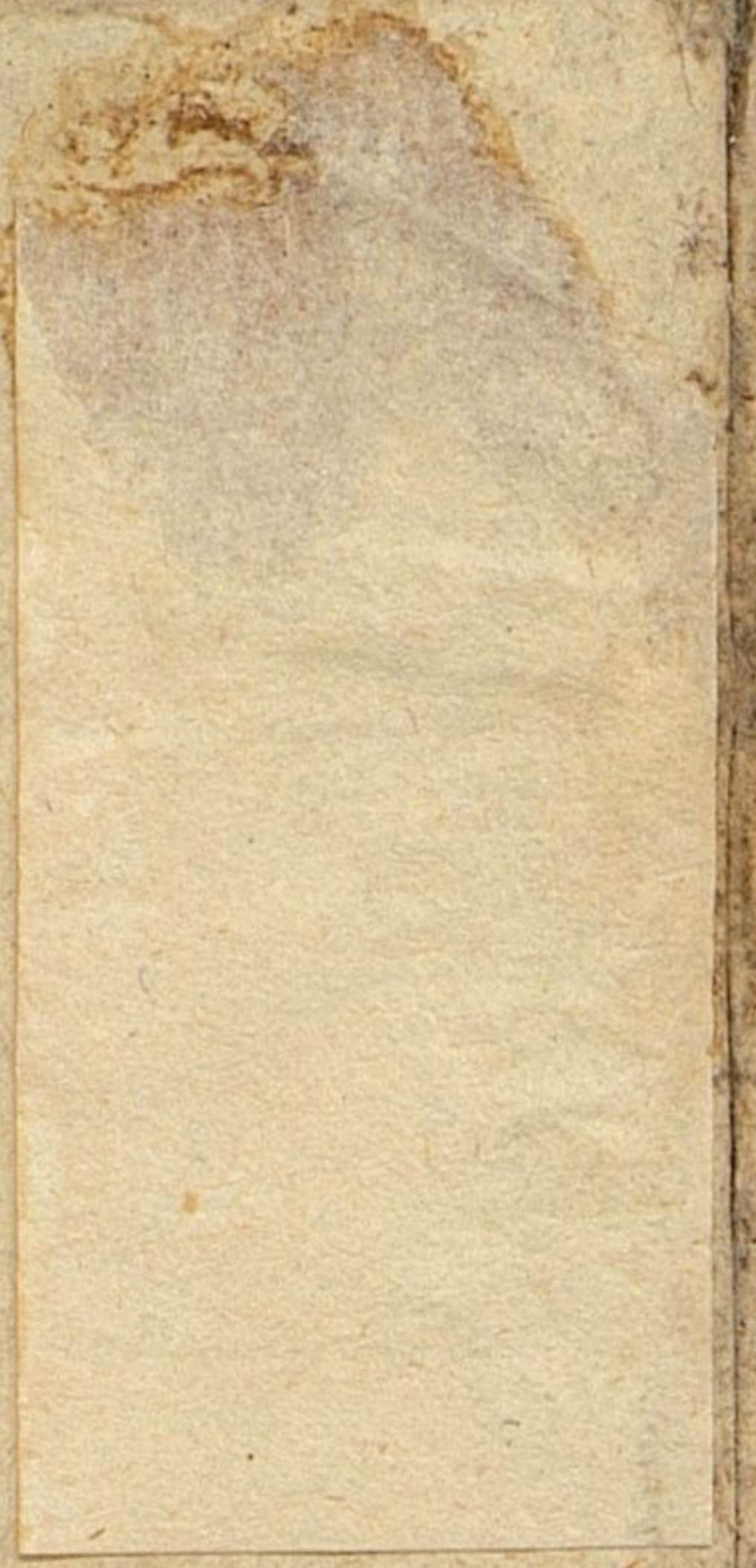

10/12

10/12
10/12

7.

Τετραγία Τεράδος εὐδαιμονίας!

233.

DISSERTATIONEM INAUGURALEM
DE

QUARTANA
INTERMITTENTE,

CONSENSU

SPLENDIDISSIMI MEDICORUM SENATUS,
PRÆSIDE

MAGNIFICO ACADEMIÆ RECTORE ET SENIORE,

GUERNEROROLFINCIO

Phil. ac Med. Doct. Practicæ ac
Chimiæ Prof. Publ.

Dn. Patrono ac Præceptore æternùm colendo,
publicè discutiendam proponit

PRO LICENTIA,

summos in arte medicâ honores, privilegiaque
Doctoralia legitimè adsumendi,

MICHAEL GRAMANN,

ILMENA-Thuringus,

Magni Moscoviæ Imperatoris designatus Archiater.

In Auditorio majori, horis ante & pomeridianis,
ad diem Decembr.

IN ATHENÆO SALANO,

TTPIS KREBSIANIS.

ANNO MDC LXVI.

234.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and appears to be a list or index of some kind.]

CLARISSIME.

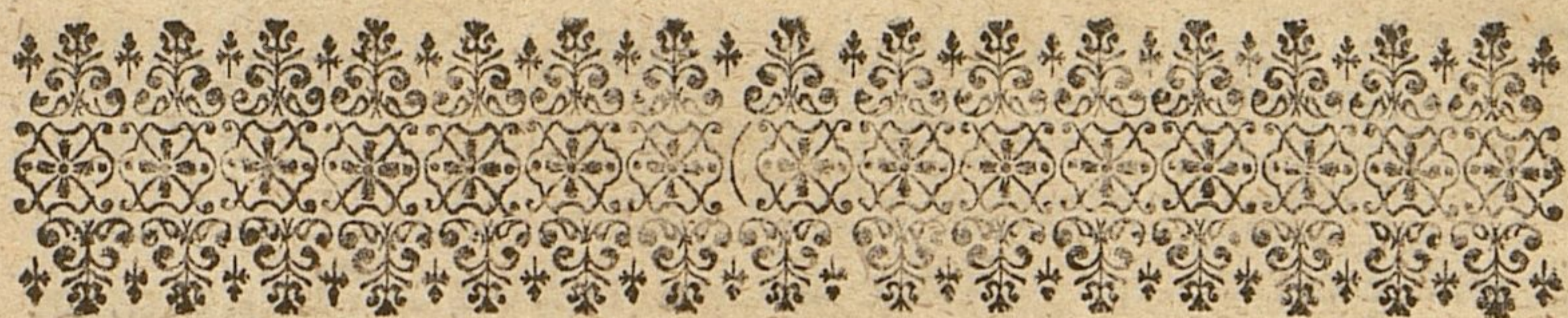
GRAMMANN E!

Virtus tibi viam parit ad ardua, fir-
mis nixa columnis. Hæ sunt do-
tes illæ, singulari cœli quæ in te e-
minent clementiâ. Adest *εὐφροσύνη*,
non vulgaris ad artem medicam propen-
sio, eaque ingenii excellis facilitate, quæ
sufficit ad ardua ejus mysteria capienda,
& judicium de iis ferendum! Accedit
παιδομαθία. A teneris versatus es inter i-
gnes chemicos. Mox lætis te excepere
ulnis *ἡ διδασκαλία, φιλοπονία, ἀσκήσις καὶ χερόνος*. Incidisti
in manus fidelissimi manuductoris, pa-
trui, Magni Moscoviæ Tzarii, archia-
tri, aliorumque præceptorum, non so-
lùm aliis qui præcellunt cognitione,
verùm omnimodâ instructi experienciâ,
exemplis tibi præiverunt speciosis, ut
manu palpare possis, justum fuisse vete-
rum institutum, quò Minervæ & Vul-
cani imagines uno eodemque in templo
Athe-

Athenis coli voluere, industriamque
 & sagacitatem humanam haud præ-
 clarum quid præstare posse, nisi id, quod
 mentis indagine conceptum, statim in
 effectum producat. Manum ergò, &
 compositioni medicamentorum, & æ-
 grorum sanationi, maturè satis admovi-
 iti, & non modico temporis spatio in eo
 fuisti totus, ut morborum *ἀδύγνωσιν, ἀερόγνωσιν καὶ θε-*
ραπείαν disceres, sicque utilem tandem am-
 plissimo Regno operam locare posses.

Nunc in arenam descende, nodosquè
 Gordios, in cathedrâ tibi opponendos,
 acie veritatis perrumpe, scinde, finde.
 Sic dignus habitus athleta, mereberis
 immortalis Laurus præmium. DEUS o-
 mnes conatus secundet. Dab. in Athenæo
 Salano, ANNO M DC LXVI Idibus
 Decembris.

Guernerus Rolfin-
 cius Acad. Rector & Senior.

237.

D. O. M. A.
IN DISSERTATIONEM
DE
FEBRE QUARTANA
PROOEMIUM.

Ὁλος ἀθροπος ἐκ γενετῆς νοῦσός ἐστι:

*H*ucus homo ab ortu morbus est. Bre-
vi hâc sententiâ Democritus hominis
explicat miseriam. Homo, animal illud
admirandum & adorandum, adoran-
dum propter mentem divinitatis æmu-
lam, admirandum propter structuræ ex-
cellentiam, immunitatem hanc impetrare non potu-
it à naturâ, ut integrâ frueretur sanitate corporis &
valetudine rectâ mentis, quæ duo optima hâc sunt in
vitâ. Non est census suprâ censum salutis corporis.
Non est census suprâ censum salutis animæ. Non
est census suprâ censum salutis utriusque. Mundus
magnus inhumanitate redundat in parvum, & infini-
tas adversus hominem cumulat molestias. Mundus
magnus in unius hominis gratiam factus, videtur odio
in ipsum plenus, ut per ea perniciem meditetur, per
quæ nos fecit, per quæ nos tuetur, & per quæ nos
sustinet.

Elementa, prima nostra materia, Θ , Δ , Ψ . prima
nostra materiata dum benè habent, vitam fovent.

A

Calidum

Calidum naturale actionum omnium instrumentum interficit & destruit, quæ corpora producebat & fovēbat. Dum benignus est & mitis calor, incubantis & ova excitantis gallinæ simili reficit influxu; dum efferatur, Vesuviano incendio similis, omnia consumit & depopulatur furore.

Hinc FEBRIUM nata cohors multiplici nostræ vitæ insidias struens calamitate, sed varia, ut Lernæ hydræ non cedat capitum numero, nec ærumnarum atrocitate.

Non omnia prosequi instituti fert ratio, dum inauguralis cathedræ fores nobis sunt apertæ. Unam eligemus speciem, à quaternario dierum numero nomen adeptam, Æthnæum post terræ microcosmicæ tremorem & succussionem per intervalla quatuor dierum repetentem incendium, ingeniosâ in humani generis noxam quæ armatâ malitiâ miris modis terret salutis antistites, ut ratio penè cum experimentis præ ipsa trepidet. Ita versipellis est, pertinax & refractaria.

Huic instituto faveat summus artis servandorum hominum conditor, ut omnia cedant in divini nominis gloriam & multorum ægrotorum emolumentum.

CAPUT I
definitionem nominalem
continet.

NOMEN habet à typo, qui in affectu cognoscendo non obscuram nobis facem præfert, majorem habet aliis febribus intercapedinem, longiores dat inducias, & refectioi locum, quartò

239

quartò subindè die exurgens, & ad statum usque circuitum
desinit. Πυρετὸς Διήλειπτος τεταρταῖος, à Διήλειψι & resultus
terminò dicitur, Διήλειπτοντα enim νοσήματα singulò adfert
quatrìduò. Ipsum intervallum Διήλειμμα dicitur.

Melancholica dicitur à causa efficiente. Quadrìmam
appellat *Plinius lib. 7, cap. 59.* à quadrìmo circuitu. Quer-
queram *Plautus in Fivolarie fragmentis*, quod dura sit &
gravis, amplitudine item insignis, aut quod frigida sit &
cum horrore tremens, qualem tremorem Græci κάρμαρον
vocant.

CAPUT II

definitionem exponit realem & ejus formalem rationem.

DEFINITUR intemperies calida cordis & totius,
quartò quoque die recurrens, ab humore melancholi-
co in primis viis collectò & putredinem concipiente, ortus,
cum rigore & dolore ὀσκόπω invadens, omnesque actio-
nes lædens.

GENUS, quod formalem rationem constituit, quæ-
rendum est in censu rerum præter naturam, quæ tres nu-
mero sunt: morbus, causa & symptoma.

IN MORBORUM synedrio locum obtinet quar-
tana febris. Est morbus intemperiei calidæ formaliter,
non siccæ.

UNIVERSALIS verè est morbus.

1. Subiecti ratione, nam non solùm cor; verùm etiam
adæquatè totum occupat corpus.
2. Effectuum ratione universalitatem præ se ferre vide-
tur, lædit enim omnes actiones.
3. Periculorum, quæ vitæ intentat, respectu, etiam uni-
versalis appellari potest, nullas non minatur clades, nullas
non exercet persecutiones.
4. Objecti ratione catholicus est morbus, adoritur ca-
lidum nativum, commune omnium actionum instru-
mentum.

mentum. Calidum hoc nativum naturæ est elementaris. Dum permutatur in igneum febrilem, occurrit differentia quædam, quæ ἐτερον ποιεῖ. Duplex hæc est: essentialis & accidentalis. Locum hic habet non essentialis differentia, ἢ μὴ ποιεῖ ἄλλο, quæ facit aliud, sed accidentalis, ἢ μὴ ποιεῖ ἄλλοῖον, quæ facit diversum.

Calor naturalis & febrilis in quartanâ non differunt genere, nec specie, nec numero. Diversi sunt solum habitudine, & conditione statûs vel gradûs.

Quocunque modo consideretur quartana: imò videatur naturæ beneficium, semper tamen morbosæ dispositionis meretur nomen, nunquam desinit esse morbus.

In CHRONICORUM morborum numero hæreditarium sibi adsciscit locum.

CAPUT III subjectum declarat.

UT quod, afficitur totus homo: **U**T Quo, corpus & anima sensitiva & vegetativa. **P**RINCIPALE est cor: **A**D ÆQUATUM partes reliquæ. **I**N has calor febrilis per arterias & venas ceu per medium disseminatur. Hoc modo cum putridæ exhalationes ad cor deferuntur prima in ali nascitur occasio, & rami venæ portæ, atque ab his factâ communicatione vena cava, atque arteria magna calore accenduntur.

REMOTÆ seu **A**NTECEDENTIS materiæ **S**UBJECTUM, & fomes sunt **L**IEN, pancreas, in quibus coenosa, frigida, ac sicca humiditates coacervari, ac obstructions parere possunt. Vix aliquis diurnâ febre quartanâ & nullâ arte medicabili detinetur, quin vitium sit in liene & antecedens & consequens, verba sunt *Balloonii conf. lib. 1. conf. 107.* **A**NTECEDENS est infirmitas in substantiâ latens, indeque exorta *κακοπραγία*. **C**ONSEQUENS est infirmitas ex morbo aliquo præcedente contracta.

PANCREAS & **M**ESENTERIUM sæpè fores aperiunt,

aperiunt, dum chyli feræ venæ vel pancreas obstructionibus obnoxia, succum lacteum & pancreaticum dictum non ritè excipiunt.

Helmontius tract. de febribus cap. 6. t. 9. lienem sub quartanæ torturis tolerare multa, docet, ut nigra & retorrida bilis cloaca fieri queat. Sedes autem, *subjungit*, non est in lienis corpore, sed in arteriis, si non in omnibus, tantùm in aliquibus, cum hoc viscus præ reliquis frequentiar-
teriarum propagine sit ditatum.

CAPUT IV

causas indagat, immediatam, & mediatam proximiorē.

IMMEDIATA est humorum in corde accensio: in calefacto esse, solidæ autem substantiæ in calefieri.

MEDIATÆ PROXIMIORES, sunt vapores ipsi, putridi exhalantis humoris melancholici.

Melancholia est vel **ALIMENTALIS** vel **EXCREMENTITIA**. **ALIMENTALIS** est quarta massæ sanguinæ pars: & ex eâ *Franciscus Joël & Stephanus Rodericus Castrensis* in venis putrescente quartanam oriri existimavêre. Excrementitia iterum duplex 1. Naturalis, *μελαγχολικὸς χυμὸς, ὃν ἐν τοῖσιν ὑγιαίνουσι γεννᾶσθαι Φάμαρ, quem, ait Galenus 2. de nat. facult. cap. 2. in sanis gigni dicimus.* Et hæc ex crassâ ciborum portione collectâ in liene coacervatur.

2. Præternaturalis atra bilis communiter dicta, quadruplex: quælibet ab immodico colore & adustione. 1. ex sanguine adusto. 2. ex pituitâ falsâ 3. ex bile adustâ 4. ex succo melancholico adusto, fecis ustæ instar.

Galenus ex solo melancholico humore excrementitio naturali quartanam generari statuit 2. *de differ. febrium cap. 5.* dum scribit: τὸ δὲ τρίτον γένος τῶν ἀλαλειπόντων πυρετῶν ὁ ἀκρεβὴς πεταρταῖος, ὅταν ὅπῃ μόνω γίνεται τῷ μελαγχολικῷ χυμῷ ψυχρῷ καὶ ξηρῷ τὴν κρᾶσιν ὑπέχοντι. *Tertium febr-*

quar.
februm intermittentium genus est exquisita quartana, quando ex solo humore melancholico, qui frigida & sicca constat temperaturâ, generatur.

Alexander Trallianus lib. 12. ὁ τετραήμερος πυρετός, inquit, οὐκ ἔχει μίαν ιδεάν, ἀλλὰ ποικίλῃ καὶ διαφορῇ. ὁ μὲν γὰρ ἐξ ὑπερπλησεως τῆς ξάνθης χολῆς ἔχεται γενεσθαι. ὁ δὲ ἀπὸ τῆς λευκώδους αἵματος. Quartana non unam habet naturam sed variam. Alia ex flavâ bile, adustâ, alia ex feculento sanguine nascitur.

Avicenna lib. 4. fen. 1 tract. 2. cap. 6. ut quatuor species atræ bilis ex adustione humorum, bilis, sanguinis, pituitæ, melancholiæ, factæ constituit, ita etiam ex omnibus istis humoribus quartanam oriri docet: & eo sensu quartanam aliam vocat biliosam, aliam pituitosam, aliam melancholicam, ex adustione horum humorum melancholiâ generatâ.

Horatius Augenius l. 5. de febribus cap. 16. quartanam ab omnibus melancholici humoris speciebus fieri existimat, excepto solo humore ex flavæ bilis affatione genito.

Nos ex solo humore melancholico quartanam excitari existimamus: quibus aliàs vox affationis aut superaffationis satis suspecta est.

Putrescit autem ille humor, quod ultrâ tempus debitum in corpore nostro coacervetur.

Id verò contingit, vel quod natura segnis sit, & debilis in expurgando hōc retrimto: vel quod plus coacervetur in corpore, quam natura possit ejicere: vel denique quod viæ, per quas expurgari debet, non sint satis expeditæ sed obstructæ. Obstructio hæc pessimum humoribus otium adfert, cujus vis præsentissimam corrumpendi vim habet. Putrescit aqua suô quæ destituitur motu: aër quiescens corrumpitur, & inficit cuncta: sic & humores, nisi moveantur, desidiâ corrumpuntur.

CAPUT V

Hippocratis sententiã proponit.

Hippocrates libro de naturâ hominis ut omnes febres, ita & quartanam à bile flavâ oriri docet, sed permistâ cum

243.
cum atrâ bile. γνώση δὲ ἐν τῷδε, ὅτι οἱ τετραταῖοι πυρετοὶ μετέ-
χουσι τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. Φθινοπώρῳ γὰρ μάλιστα οἱ ἀν-
θρώποι ἀλίσκονται ὑπὸ τῶν τετραταίων, καὶ ἐν τῇ ἡλικίᾳ ἀπο-
πέντε καὶ ἑικοσιν ἔτεων ἕως τῶν πέντε καὶ τεσσαράκοντα. No-
sces ex eo, quod quartana excitentur ab humore melancholico.
Autumno homines maximè febre quartanâ à XXXV. anno ad
XXXV, corripiuntur.

CAPUT VI.

Chimicorum sententia.

HI suis innixi principiis oriri quartanam ex nitro sul-
phureis impuritatibus statuunt. Nam cum melan-
cholici falsis acidisque ichoribus & nitrosis cruditati-
bus abundent, crassior verò sanguis oleosæ pinguedinis tan-
quam sulphuris non expers sit, fit, ut quoties hæc invicem
exactè permiscentur, & per minima uniuntur, spiritus quidem
acres, austeri, & acidi membra ac periosia infestè vellicent:
SULPHUR autem hostem suum averfatum & accensum alta
petat, atque in universum deferatur, donec deflagret.
At cum impurius sit, quàm in reliquis, neque tam
Φλογισόν, tardius etiam incenditur, obscurius ardet & len-
tius absumitur.

Alii mercurio quotidianas, elemento terræ quartanas
adscribunt. *Quercetanus* in quartanâ accusat Tartarum com-
munem nostræ naturæ hostem. *Charletonus pathol.* docet, quod
in febre quartanâ sanguis dulci suâ spirituosâ balsamicâque
indole exutus, dyscrasiam quandam acidam, penuriosam,
nonnihilque austeram sibi contraxerit: eo ferè modo, quo vi-
num ac cerevisia tonitru commota, feceque turbida infecta,
suppressis spiritibus acescere perhibentur. Quodque
idem hoc pacto à nativâ suâ puritate longè degener,
& fecibus acidis ad spirituum usque fixationem consper-
sus, de novo affluentem chylum ritè concoquere & assi-
milare minimè valeat; sed in liquorem extraneum corrup-
pat: quâ cum ad plenitudinem ac turgescentiam in vasis
fatu-

244.
saturatur, consequitur mox hujus materiae fluor, velutique spontanea effervescencia, accessionem febrilem cum rigore & calore inducens.

CAPUT VII causas exponit remotiores, naturales.

REMOTÆ CAUSÆ NATURALES conformem corpori cacochymiam inducentes, principiaque chimica efferantes, sunt varia.

I. TEMPERAMENTUM totius corporis FRIGIDUM & siccum, in his enim melancholicus dominatur humor. *μελαγχολικοί ἐσὶ ὧν ἰπικρατεῖ καὶ τὴν κρᾶσιν ἡξηρότης τε καὶ ψύξις.* Melancholici sunt, in quibus dominatur temperamentum frigidum & siccum. Ita Galenus 3. de loc. aff. cap. 5.

CALIDO & SICCO temperamento præditi, nonnunquam huic febrī obnoxii fiunt. Calor, si in sanguine resistentes partes invenerit, illas adurit, tenuiores, spirituosæ naturæ proximæ & multo sero dilutæ impunè abeunt. *οἱ ἰσχνοὶ καὶ μελάντεροι, καὶ δασεῖς, καὶ φλέβας εὐρείας ἔχοντες, ἐξερευθεροὶ τὴν χεῖραν ἀνθρώποι, graciles, nigri, hirsuti, latus habentes venas, rubri eminenter, qui appellantur à Galeno 3. de loc. affectis cap. 6.* dispositi sunt ad melancholiam & quartanam.

Ἐξερευθεροὶ, rubri alii calidi & humidi, & hi in quartanas non inclinant: alii calidi sicci, & hi superaffato sanguine inclinant.

ÆTAS quidem nulla his febribus est propria. Præ aliis tamen oportuna à quadragesimo ad senilem ætatem, autore Hippocrate 3. progn. 28, proclamatur.

Rationem subjungit Galenus in commento, quod æstate calefacti humores & bullientes, gignant atrabiliarium humorem. Hanc autumnus frigidus excipiens non faciliè patitur diffuari, neque faciliè vacuari.

HÆRE-

245.

HEREDITARIA Διάθεσις cum semine & sanguine mater-
no, etiam si diu in corpore lateat, tandem maturatam
κακονηθείας fibulam laxare, viresque suas exferere solet.

CAPUT VIII.

Causæ remotiores non natura- les & I. Aer.

AER generat quartanas i. ratione temperiei, quâ calidus &
frigidus, vel inæqualis. Nobilis matrona in quarta-
nam incidit mense Augusto, cum tempus æstivum totum
inæquale & eadem die modò calor, modò frigus apparu-
isset. Inæqualitas hæc naturæ infesta originem præbet
quartanæ, Διὰ τοῦ Φλέγμα. Per τὸ Φλέγμα intelligi po-
test vel calefactio, vel pituita sicca, crassa, torrida. 2. loci ra-
tione. Aliis locis magis familiaris, autore Galeno 2. de crisi-
bus cap. 4. 3. temporis ratione. Autumnus quartanarum ferax, τοῦ
δὲ Φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τετρα-
ταῖοι, 3. aph. 22. autumnno æstivi multi morbi, & febres quartanæ.
Est autem Autumnus præcipuè ferax, si æstas calida, quæ
humores adusserit, fuerit prægressa, ut docet Galenus in com-
ment. & ardentium febrium exemplo illustrat Philosophus
sect. 1. probl. 19.

Autumnus autem quartanas excitat i. non solum tem-
peramenti inæqualitate, quâ quodvis anni tempus, auto-
re Hippocrate 3. aphor. 21. Φθινοπώρην τὰ νοσήματα autumn-
ales morbos producere solet, (neque enim appellationes tem-
porum, ait Galenus in comm. sed temperationes causæ sunt mor-
borum) dum inæqualitate caloris & frigoris eodem die excre-
mentorum proventum non solum auget, sed etiam frigidita-
te corpus constipat, & ἀδηλον ἀσπυλῶν prohibet. Neque
etiam Hippocrates hinc intelligit totum autumnus tempus,
quum principium ejus multum adhuc participet de beni-
gnitate æstatis, sed exitum autumnus, senescentem nimi-
rum & in finem vergentem.

B

ÆSTAS

ÆSTAS quoque, autore eodem *sect. 3. aph. 21.* huc facit:
 τὸ δὲ θερεὸς ἐνὶ τῷ τῶν τε (ἡ) πύρετοι τεταρτάδι, *æstate aliqui*
ex iis & quartana.

AER singulari quorundam cœlestium signorum, ut
 Bni influxu inquietatus huc confert. Hinc quartanas in-
 terdum populariter grassari *Galenus 1. ad Glauconem cap. 6. &*
2. de cris. cap. 4. observavit.

Aër contagio & *μιάσματος* infectus, nonnunquam epi-
 demicas quartanas producit, adeò ut vix ulla domus, in quâ
 non decumbat unus aut alter, repèriatur. Anno 1616. toti
 Germaniæ quartanæ erant Epidemiæ. Debebantur partim
 aëris constitutioni, partim contagio, quò seminaria in
 alia corpora transferebantur.

CAPUT IX.

Motus, quies, alimenta.

MOTUS ET QUIES, SOMNUS & VIGILIA,
 τῶν μελεῶν μάλιστα γινόμενα huic febrī etiam fores a-
 perire queunt.

ALIMENTORUM magna hic vis. Ut enim alimenta
 constituta sunt, ita & sanguinem, ejusque excrementa se ha-
 bere necessum est. Hæc si *δύσχυμα, ἢ δύσπεπτα*, imprimis
 si calor debilis, plus relinquunt excrementi, quàm illa,
 quæ facilis sunt coctionis & boni succi.

CIBUS usitatissimus est **PANIS, FURFURA-**
CEUS & coquitur difficulter & coctus crassum parit san-
 guinem, canum potius, quàm hominum cibus. Plus debi-
 to fermentatus amisit spiritus: parum & difficulter coqui-
 tur. **NAUTICUS** biscoctus, **MUCIDUS** adustum gi-
 gnunt sanguinem. **PARS UNA** præ aliâ plus potest.
CRUSTA PANIS atram bilem gignere creditur. Ita
Salernitana schola:

Non comedas crustam, choleram quia gignit adustam.

CARNES majorum animalium, præprimis senio
 confectorum, ut bubulinæ, vaccinæ, aprugnæ, cervinæ,
 suillæ & leporinæ, partim eo nomine, quod præter crassum
 iuccum,

247.
succum, multam aquositate[m], quæ illum in lacteas venas
vehit, habent, partim ob siccitatem & crassitiem partium.

LEPORUM defensionem suscipit *Quercetanus dia-*
tet. polyhist. lib. 3. cap. 4. leporina, inquit, satis boni nutri-
menti, vividum & floridum faciei colorem communicat, fœ-
minis præsertim pallorem in facie tollit, & nativum restitu-
it colorem, optimi nutrimenti, & facilis coctionis, phle-
gma absomit, & supervacaneam humiditatem è ventriculo de-
turbat, eumque roborat. Indicavit idem etiam *Martialis lib. 13.*

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Galenus de alimentorum facultatibus lib. 3. tradit, sangui-
nem leporinum omnium suavissimum, magno semper ha-
bitum fuisse in precio: carnem autem talem esse, qualis
sanguis, ex quo tota constat.

Leporum causam agit *Henricus ab Heer in Spadacrene*
cap. 13.

VOLATILIUM esus, illorum nempe, quæ in aquis
degunt & merguntur, ut anserum, anatum huc à nonnullis
referuntur. Constringuntur enim pori horum animalium,
ut excrementa crassa perspirare nequeant, aqueæ verò par-
tes calore in iis aucto, facillè exhalant. COLUMBÆ
agrestes, volatu dum se exercent continuo, carnes suas ex-
siccant, crassisque humoribus concipiendis aptam reddunt.
PARTES animalium terrestres, ut intestina & extremi-
tates huc multum conferunt.

È PISCIBUS quartanæ generandæ conferunt o-
mnes illi, qui in cœnosis palustribusque degunt locis,
multum enim capiunt nutrimentum, idque excutere neque-
unt, ut anguillæ imprimis.

Omnes hæ carnes eò magis noxium exhibent alimen-
tum, si vel fumo induratæ, vel sale conditæ fuerint. Ta-
les sunt PERNÆ suillæ, gratissimus inferiori Saxonie ci-
bus, & frequentissimus. Carnes bovinæ fumo induratæ
& sale conditæ, ANSERES perfumati, ASELLUS ex-
siccatus, HARENGI veteres, diù in muriâ detenti: re-
cens conditus tamen minus est noxius.

B 2

FRU-

248.
FRUCTUS arborum immaturi, austeri, pyra, poma, castanea, juglandes, crassum sanguinem generant.

PLANTARUM fructus esculenti: melones, pepones, oryza, fabæ, pisa.

CAPUT X.

Condimenta ciborum.

Sunt ea imprimis saccharum, mel & acetum.

SPRIORA duo videntur noxâ carere & ad generationem melancholiæ & quartanæ nullam habere propensionem.

Aceti usus iudicio Hippocratis 3. de rat. vict. acut. t. 38. melancholicis noxius. τὸ δὲ ὄξυς τὰ μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιῶνται. ἀναγωγὸν γὰρ μελάνων ὄξυς. *Acetum nigra fermentat, attollit, & multiplicat: nempe nigra educit acetum.* Videtur ergo nec quartanis convenire, sed ad earum generationem conferre, præcipuè in MULIERIBUS. Γυναίξει δὲ τὸ σπύριον πολεμιώτατον, ἢ ἀιδρασίον ὄξυς. ὑπερβολὴς γὰρ ἐστίν. Ita idem t. seq. 39. *mulieribus longè magis, quàm viris adversatur acetum. Nam uterum dolore afficit.*

ACETI familiarem usum quartanis generandis aptum Laur. Joubertus his attingit verbis: Hactenus unam causam subticui, quæ primas utique in hoc negotio tenet. Ea est aceti acrioris immoderata ac adeò effrenis licentia, quâ nihil magis ad quartanæ generationem facere video. Certè observatum habeo, multos, qui profuso aceti usu oblectantur, & ferè solo eodem gaudent, in hanc febrem aliquandò incidere. Sunt verò puellæ non paucae, quibus nihil benè sapit, nisi acidum sit, nec solùm cucumeribus, oleis, & aliis cibariis aceto conditi solitis libentiùs vitant, sed & panem ipsum aceto macerant: quid? quòd acetum aliæ bibant, atque avidissimè eo se exsaturent. Et hæc puellæ ferè omnes, fructuum præcocium, immaturorum acidorum, acerborum, & austeriorum cupidissimæ deprehenduntur, adeò ut ex præposterâ gulositate eâ febrem quartanam facillè postmodum incurrant, nisi extremè bona, vel ferrea sit illa temperies, quæ qualitatibus aliis immutari abnuvit. MODUM

249.
MODUM, quo obstructiones quartanarias generat acetum, alii ita tradunt, quòd oriantur à funiculis illis nerveis argenteo nitore micantibus, quos *Job. Nardius Florentinus* & *Panorolus* censuerunt esse vermiculos animatos.

È contra alii acetum ab hoc crimine liberant. *Hoffmannus lib. 5. inst. cap. 48.* in febribus intermittentibus prodesse acida, ait, quoniam refrigerant & deobstruunt. Acetum attenuantibus mistum vim eorum strenuè auget. Acetum languidam exacuit venam acrimoni à: excitat tristes & otiosos spiritus; cerebri nubem potenter dividit. Et quidni? si ipsos scopulos durissimos *Annibal* divilerit.

Eleganter *Plinius lib. 14. cap. 20.* Aceti nequitiae virtus inest magnos ad usus, sine quibus mitior vita duci non potest. Acetum enim aestu laborantes refrigerat, vires roborat, putredinem tollit, pravos humores & fastidia discutit.

Julius Caesar Scaliger in lib. 1. de plantis pag. 82. acidis patrocinator. Acidum, verba ejus sunt, videtur contrarium esse corruptioni. Quamobrem magnoperè mirandum, quid in mentem venerit recentioribus, ut adducerentur febrientibus prohibere acida.

CAPUT XI.

Suppressio consuetæ evacuationis & animi affectus.

PER HÆMORRHOIDAS consuetæ evacuationis SUPPRESSIO huc facit. Illæ ut sanant melancholicos morbos, *autore Goo 6. aph. 11.* ita si subsistant, accelerant.

PER UTERUM stata solita fieri evacuatio menstrua si cesset, tartarei humores coacervari queunt.

Virgo gigantæa, vigesimum quintum ætatis agens annum, vehementi quartanâ feбри correpta fuit, quòd nunquam menstruum passa fuerit fluxum, *autore Schenckio lib. 6. obs. 41.*

Simile exemplum habet *Forestus lib. 3. obs. 34. & 41.*

250.
AFFECTUS animi potentes sunt causæ, ad quar-
tanæ generationem plurimum facientes; moeror, timor im-
provulus, terror, studiorum meditationes continuatæ cali-
dum nativum debilitant.

CAPUT XII

res præter naturam febrium ge-
neratrices agnoscit.

PRÆTERNATURALES causæ hic locum habent. Σπλιώ
μέγας à Galeno lib. 1. ad Glauconem cap. 5. etiam allegatur,
& certè hoc viscus τὸ μοχθηρῶν χῶρῶν humoris melancholici
tonstrina habetur.

Mesenterium vitiosâ colluvie cum pancreate scatens,
melancholicam saburram parere etiam solet.

A VERMIBUS quartanam in puellâ novenni annotavit
Forestus l. 7. obs. de sympt. febrî, quibus, aloë exhibitâ, de-
jectis, febris mox desierit.

Ex earum cohorte prodeunt FEBRES; hæ enim debi-
litate visceribus & humiditate à calore absumptâ, terrestrei-
tate prævalente, fores aperiunt melancholiæ. Ἄτακτοι πυρε-
τοὶ, inordinata denominantur à Galeno 1. ad Glauconem.

TERTIANÆ & ARDENTES hic memorari me-
rentur, à quibus λεπτὸς ἰχώρ αἱματώδης, tenuis ichor sangui-
nis absumitur, & qui remanet παχὺς οἴνου τετυγὶ ὄξυπλήσι
crassus feci vini similis levi superassatione putrem dispositio-
nem recipit, autore Galeno 6. de locis affectis cap. 2.

Notanter Galenus 1. ad Glauconem cap. 5. Quartana rarò ἀπ' ἀρχῆς incipit, sed ut plurimum τοῖς καμουλένοις ἢ πλάνησι
τε καὶ πλανήταις ἐπιγίνεται πυρετῶς, errabundas dictas sequitur.

Didicit hanc prædictionem ab Hippocrate 3. progn. t. 27.
cùm docet: τὸν πυρετὸν συνεχέα ἐς δὲ πτωρταῖον καταστήσε-
θαι, ἢν ἀλείπη τε καὶ κατὰ λαμβάνη πεπλανημῶν τρέ-
πον, καὶ ταῦτα ποίεων τῷ Φθινοπύρῳ προσπελάσῃ: continu-
am febrem in quartanam discessuram, quoties intermittat, vel
erratico modo acceleret, & ita agendo autumnò propinquet.

CAPUT

250.

CAPUT XIII
differentias colligit.

I. **G**ENERIS seu formæ ratione, intemperies febrilis quartanaria alia est mitis, alia intensa. Alia diurna est, quæ de die invadit, alia nocturna.

II. **S**UBJECTI ratione, & pro foci varietate, alia simplex est, alia composita. **S**IMPLEX est, quæ stata intervalla strictè observat, & de quarto in quartum inclusivè movetur, habetque duos intermissionis dies. **C**OMPOSITA est, quæ intermedios quoque dies occupat, estque vel duplex, vel triplex. **D**UPLIX dicitur, quæ unum habet diem duosque sequentes affligit. **T**RIPLEX est, quæ singulis diebus exasperatur.

Alia constitui potest **H**EPATICA, quæ in hepate, alia splenetica, alia stomachica, quatenus in liene, vel ventriculo sedem habet suam & fomitem.

CAUSÆ respectu, alia primigenia est, alia succedanea. Sequitur hæc morbos alios, ut cum tertiana mutatur in quartanam.

II. *Avicennâ autore*, alia sanguinea, ex sanguinis, alia pituitosa, ex pituitæ, alia biliosa, ex bilis, alia ex melancholici humoris adustione genita.

CAPUT XIV
signa *γνωστικά*, præsentiam quartanæ generis ratione detegentia, ab essentialiter inhærente calore desumpta proponit.

Desumuntur ea I. **G**ENERIS ratione. **E**SSENTIALITER inhærens signum quartanæ est **C**A-L-O-R febrilis, consideratus ratione qualitatis, motus & durationis.
QUALI-

QUALITATIS ratione. Το θερμόν καὶ τὸ ὀξυτέρον
καὶ τὸ ὀξυτέρον ζέον τῶν τριταίων πυρεθῶν οὐκ αὖ ὄρεσις ἐν τεταρ-
ταίοις, scribit Galenus 1. de arte curativa ad Glauconem capite
6. Tertianarum calorem & ardorem & tanquam fervorem in
quartanariis haudquaquam reperies.

Succenditur paulatim, neque adurens est, sed submis-
sus, nam efficiens materia frigida est, calorem & ardorem
magnum non concipiens.

In augmento & statu acris fit & mordax, devictâ pau-
latim humoris frigiditate & crassitie.

Οἱ μὲν τριταῖοι, inquit Galenus 1. ad Glauconem cap. 5. ἐν τῇ
πρώτῃ καταβολῇ πολλάκις μετὰ σφοδρῶν τῶν ῥίγους ὑπὲρξαν-
το. Τεταρταῖον δὲ οὐκ οἶδα μὲν σφοδρῶν εἰγχεσ ἀρξάμενον, ἀλλ'
ἐν τῷ χρόνῳ τὸ μέγεθος αὐτῶν προσγίνεσθαι. Tertianae quidem
in primâ invasione à rigore vehementi incipiunt. Quartanam
verò non videmus cum vehementi rigore incipere; Sed temporis
progressu rigori vehementiam accedere.

Ad circulationem impeditam commodiùs rigoris ra-
tio reducitur. Sanguine calido subtracto, externæ partes
frigent, imò ad tactum planè apparent frigida. Musculo-
sæ partes sentientes alterationem hanc, se contrahunt per
fibras, inde concussio illa, quæ horror dicitur. Et vide-
tur, Avenzoar scribit thesyr lib. 3. tract. 2. quod grando su-
per ægrum cadat undique.

Horror hic maximè elucescit in spinâ dorsi, hæcque
quasi aquâ frigidâ videtur perfundi. Majorem enim eam
partem percurrunt vasa.

MOTUS CALORIS ratione, CIRCUITUS
QUARTANARIUS infallibile hujus febris indicium est.
DISSENTIT Christophorus à Vega, ignaviam mentis
ostendere, scribens, illum, qui accessionum repetentias
expectare voluerit, indicium enim, quod inde sumitur,
esse invalidum. Aliquæ enim febres sunt ab alio humore,
à melancholiâ diversò, quæ CRASSITUDINIS &
PAUCITATIS humoris causâ, repetere per quartum
diem sunt visæ. Simili ratione quartanæ circuitus non sem-
per

253.
per quatruiduanos habent, sed interdum etiam tertianos
Hoffmannus lib. 3. instit. cap. 13. circuitum quarto die hunc,
nonnunquam mutari docet, & illustrat exemplo Saxonici
Secretarii, à *Simonio in synopsis febrium* memorati, in quo
quartana latebat sub typo tertianæ. In tertianâ nostrâ e-
pidemiâ, *addit*: sæpiculè vidi typos in declinatione quar-
tanos.

Testatur *Bartholinus histor. anat. cent. 3. hist. 55.* quarta-
nam, ubi desitura est, varios typos adsumere.

Sed rarò hæc cum contingant, quartanarius hic cir-
cuitus, ceu signum certæ, non est explodendus.

DURATIONIS caloris, seu temporis, quo æ-
grum paroxysmus tenet, ratione, signum etiam emergit
quartanæ inter ea numerandum quæ probatæ habentur fidei.

Ejus terminatio longiùs protrahitur, ad 20, non-
nunquam etiam ad 24. horas.

CAPUT XV.

Causæ prægressæ indices quartanæ.

EX numero signorum speciei morbi has licet exterminare
nonnulli satagant, nulla tamen gravis subesse videtur
causa, quæ urgeat. Causæ si præcesserint melancholiam gene-
rantes, præsumtio est, esse quartanam. Has causas recenset
Galenus loco citato cap. 6. φύσιν ὑψηλοσκοπεῖσθαι τοῦ νοσούντος, præ-
cipit, *μελαγχολικότερα, καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἔθους εἰ φθινόπω-
ρον ἢ παρῆσιν κατὰ σμῆνιν εἰ ἀνέμαλθον*, an agrotantis natura
ad melancholiam inclinēt, an tempus anni fiet autumnus, præ-
sensque aëris constitutio inæqualis.

Familiaritas victus, ex quo melancholia generari
potuit, si prægressa, quartanam, si febris adsit, esse, argu-
rari licet.

VITA prægressa sollicitudinibus dedita & sedenta-
ria si sit, cumulat hæc succos frigidos & siccos ex quorum pu-
tredine, quartana est.

C

CA-

254
CAPUT XVI.

Signa quartanæ postessentialia
symptomata & I. actiones
læsæ.

Tὰ ἐξ ἀνάγκης ἐπόμενα ex necessitate consequentiæ febrim etiam hanc detegunt, &

I. ACTIONES LÆSÆ VITALES. ἰκανῶς ἀραιοὶ ἢ βραδεῖς αὐτῶν οἱ σφυγμοὶ γίνονται, καὶ ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν παροξυσμῶν, ἢ νικᾶ εἰροῦσιν ἐπὶ οἱ νοσῶντες καὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἢ ἢ ἀυξανομῶν ἐπὶ ταχεῖς μὲν ἀνάγκη ἢ πυκνὸς εἶναι. Verba sunt Galeni i. de curandi febres ratione ad Glauc. cap. 5. Satis rari & tardi ipsorum pulsus circa initia accessionum cum adhuc rigent: circa vigorem celeres sunt & crebri. Servatur tamen semper & tunc nativa eorum tarditas ac raritas &c.

Est autem pulsus tardus & rarus, ob minorem caloris eventilandi, fuliginesque expellendi necessitatem.

PULSUS testimonium magnificat Galenus, adeò ut 2. de crisi. cap. 4. gloriatur, se ex hoc solo febrem imminuentem, non aliam, quàm quartanam fore prædixerit. Campegius lib. 1. hist. 7. negat fieri id potuisse, addens illum quædam jactabundè proferre de se, quæ eruditorum aures, nec ferre possint nec debeant.

ANIMALES actiones læsæ itidem significant.

σὺν ἀνωμαλίᾳ καὶ δυσχερίᾳ, cum molestâ totius corporis inaequalitate, & displicentiâ invadit. Junctum habet κόπον αὐτόματον, spontaneam lassitudinem. Sequitur χάσμα ἢ ἀλύκη oscitatio & pandiculatio à melancholicorum vaporum appulsu. OSCITATIO FREQUENS oritur, cum muscoli masticationi dicati & inferiorem maxillam moventes halitu vaporoso repleti sunt. Hi motu illo discutuntur. PANDICULATIO oritur, cum vapores halitiosi in musculorum spatiis colliguntur, quos ut natura discutiat, musculos constringit, quò vapores & halitus illi discutiantur

antur. Excipit hæc omnia ὄιον εἶγθ, ἡ Φρίκη, πείψυξις
rigor, horror, frigus. RIGOR initio est parvus, & vel ejus
loco levis refrigeratio, & horror cum dolore οσοκόπω ossa
frangente, rarò vel nunquam magnus.

NATURALES actiones læsæ etiam quartanam
indicant. In PRINCIPIO nonnunquam urget fames
diffusa circà os ventriculi humore melancholico frigido &
acido. in AUGMENTO, cum calor diffunditur, adver-
titur inappetentia. Ανορεξία hæc magna nonnunquam est.
*Απονενοημένως ἔχουσιν οἱ τεταρταῖοι πρὸς τὰς προσφορὰς πᾶ-
σας, sine judicio, nulla ratione adhibitâ, quartanarii ad oblata se
gerunt, & tamen succus melancholicus ὄρεξιν excitare dicitur.*

CAPUT XVII.

Excretorum & retentorum ut & qualitatum mutatarum sympto- mata quartanam notant.

EXCRETA τοῦ παρόντος πυρετῆ τεταρταίου γνώσιμα
ta presentis febris quartanæ indicia sunt evidentiâ.

URINÆ colores variari observaverunt veteres. Ali-
quando est alba, & subtilis, ad viriditatem declinans: ali-
quando nigra & grossa, ad rubedinem vergens. In PRIN-
CIPPIO aquosæ, crudæ, ob materiæ multitudinem, & perti-
naciâ cruditatemque: PROCEDENTE morbo fiunt
coloratiores & crassiores, dominatu naturæ coquentis &
separantis aucto.

SUDORES in particularium paroxysmorum
declinatione tam copiosi sunt, ut tales ac tanti in aliis nun-
quam adpareant, à calore enim plurima colliquantur, τῶν
ἐν φλεψὶ μόνον χυμῶν συντήξει δ' οὐ χαλεπῆ καὶ ἀνευ κακοήθους
δυνάμεως humorum in venis solum colliquatione tamen miti,
& minimè mali moris.

VOMITUM, χολῆς δὲ ξαίθης ἔμετον ἐν τοῦτ' οἷς μηδέ-
ποτε προσδοκᾶν bilis vomitum non expectandum, ut in tertianis
esse subjungit.

256.
SALIVATIO πηυαλισμὸς frequens etiam quartanam
notat. Ichores melancholico succo inhærentes resolvun-
tur, & per lymphatica vasa ad glandulas maxillares deri-
vantur.

MUTATAS QUALITATES si consideremus in
παραταίσις, & ad hoc malum proclivibus, color faciei ad
plumbeum & lividum inclinatur.

CAPUT XVIII.

subiecti & causarum indicia.

SUBIECTI seu febrilis foci signa etiam perpendenda.
SILIENIS affecti indicium censetur color corporis plum-
beus, deficit enim in separatione succi feculenti. Pedem
sinistrum quartanarius persentiebat perpetuò calidum. Li-
en quid habet κατάρροπον. JECUR si patiatur, color albican-
tior, urinæ rubræ, respiratio difficilior, facies interdum
ruber. Epar habet quid ἀνάρροπον.

CAUSARUM signa ex suis fontibus facili operâ
depromi possunt.

CAPUT XIX.

Prædictio salutis & mortis, i. ge- neris ratione.

Divino Sene 1. epid. sect. 3. t. 4. autore, ἀσφαλές ἐστι δὲ πάντων
ἢ ῥήσις ἢ μακρότατος ὁ παραταίς, securissima omnium
& facilissima, ac longissima quartana.

SECURISSIMAM esse confirmavit 1. de morbis
sect. 2. t. 12, dum eandem retulit inter morbos non letha-
les. Noli metuere quartanam, dicebat ille, quia non fa-
cit sonare campanam, non fa suonar campana. Nullus hic
auditur feralis clangor.

SECURA est 1. RATIONE SUI, dum ex suâ na-
turâ minùs insidiatur vitæ, quia humor crassus ac lentus
magnum calorem & febrim non producit, adeoque nec
vehementes motus & alterationes in nostro efficit corpore.

Præterea,

257.

Præterea, naturæ tempus se recolligendi & reficiendi post paroxysmum conceditur, duorum scilicet dierum spacium, quo in perfectâ ἀπορροξία & completum Ἀγλειμμα dominium tenet. Inde Phavorinus, *autore Gellio lib. 17. cap. 12.* fortunatiorem vocat hanc biduo medio intervallatam febrim, in quâ μία μητέρα, δύο μητέρες. Duo quietis dies blandæ *matri* comparantur, paroxysmi dies injustæ *noverca*. Materna quædam benignitas, & intercurrentes in duplo blanditiæ propter binos intermissionis dies, solatium præbent unius novercalis incommodis.

Secura etiam & salutaris *ratione sui* vocatur, quod eundem hominem bis quartanâ non laborare, nec unquam laborasse, neque laboraturum, si semel evaserit, autor sit *Aëtius*.

Sed magis ex opinione vulgi, quam rei veritate. Reclamat experientia non solum *Schenkii lib. 6. observ. 26.* sed & Magnifici Dni. Præsidis, fulgentissimi medicorum fide-
ris, Patroni ac Præceptoris nostri æternum jugiter colendi, quâ *ordine & methodo cognoscendi & curandi febres* eundem hominem ter quartanâ laborasse, compertum habet.

Reclamat etiam ratio. Crassiores sanguinis partes generari possunt: accendi quoque potest, qui illas adurit, calor.

Laurentius Joubertus concedit de exquisitâ, illam ita esse comparatam, rationemque subjungit hanc: quod tempore febris immutetur temperamentum, quod melancholiam producit. Dum nihil relinquitur putridi in paroxysmis, sed propter diurnitatem tota materia consumitur, fit, ut difficillimè tanta ejus copia amplius cumuletur, quæ possit sufficere ad novam febrim inducendam. *Dein*, quia humor est paucissimus in corpore, facilius natura eum debellare potest, & cum naturæ adversus, summo-
perè cavet, ne iterum congregetur. *Demum*, longo febris hujus tædio, cautiores in victu fiunt ægri & prudentiores, adsuefacti abstinere ab illis, quæ novam quartanam generare possent.

258.
MORBORUM ALIORUM, à quibus liberat,
ratione, etiam secunda est quartana. Si in eos incidat, ab
iis liberat, si antecedit. praeservat.

Hujus sententiae autor *Cous 6. epid. sect. 6. t. 9. Foef. ὁ τετρα-
ταΐς νοσημάτων μεγάλων ἄλλων ῥύεται. ἢν δ' ἀλίσκονται
πρότερον, ἐπιγίνεται δὲ τετραταΐς, παύονται. Qui quartanâ la-
borant, magno quodam morbo non corripuntur. Quod si autem
corripuntur, quartanâ succedente liberantur.*

Quod hic in genere, de omnibus morbis magnis, id
in specie de spasmō *5. aphorism. 70.* pronunciat: *οἱ δὲ τε-
τραταΐων ἀλίσκόμενοι ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ ἀλίσκονται. ἢν ἴα-
λίσκονται πρότερον, εἴτα ἐπιγίνεται τετραταΐς, παύονται.
Qui quartanâ corripuntur, non admodum convulsionibus ten-
tantur: si verò prius fuerint tentati, superveniente quartanâ li-
berantur.*

*Galenus in comm. sermonem esse ait non de eâ, quæ oritur
ab inanitione, quæ omnium periculosissima, sed de epilepticâ, quæ
oritur à repletione. Quibus liberandis cum duplex ratio sit
comparata, ἐκκρησις καὶ πέσις, excretio & coctio, utramque
habet quartana: EXCRETIONEM quidem vi rigoris,
quæ concussio crassum humorem potest excernere: CO-
CTIONEM verò caloris rigorem excipientis ratione.*

COCTIO fieri censenda, cum calor febrilis incidit,
attenuat. discutit crassam & flatulentam materiam, à quâ
convulsio habet ortum.

EXCRETIO fieri potest per vomitum, per quem
plurimi crudi humores in ventriculo hærentes rejiciuntur:
fieri etiam potest per alvum, per quam itidem, ex intesti-
nis magna peccantis materiae portio deponitur, atque ita
corpus ab illis liberatur.

Et hoc modo, quartana, si vocem bonum, quod mi-
nus malum est, bona & salutaris appellari potest.

CAPUT XX.

subjecti & causarum ratione præ-
dictio salutis & mortis.

SUBJE

259.
SUBJECTI ratione periculum variat. Viscera princi-
spalia si laborent, gravius periculum.

CAUSÆ ratione etiam periculum variat. Omnis
ætas quartanæ subjicitur, non tamen omni ætati æquè est
perniciosa.

IN SENIBUS, ut nulla febris periculo vacat, quod
eorum naturæ dissimilis sit, argumento *aphorismi 34. lib. 2.*
sic vel maximè quartanæ funestæ existunt, & ut aliàs *τὰ*
χερσινὰ νοσήματα, autore Hippocrate 2. *aph. 39. τὰ πολλὰ ἀπο-*
θνήσκουσι ut plurimum commoriuntur, ita & hæc inexpugnabilis
ad Libitinam lento deducit gradu.

Calore & expultrice ad pertinaciam humoris melan-
cholici superandam infirmiori præditi sunt senes. Adeò
etiam, ut, notanter *Savanorola canonum de febribus cap. 15. rubr.*
7. aliquando in iis quidem signa digestionis bona adpare-
re & febris declinare videatur, & tamen moriantur præter
spem.

Non tamen omnino desperata cum senibus res est. *Ga-*
lenus lib. de præcognitione ad Posthumum. Smetius in miscellan.
Forest. lib. 3. obs. 38, senum à quartanâ curatorum exempla
habent.

Rationem suppeditat *Wierus in observationibus de quar-*
tanâ, dum refert: se quandoque vidisse juvenes, cum quar-
tanâ mortuos, senes verò liberatos: quod hi licet prove-
ctiores nullam ex ætate senserint virium dejectionem: illi
verò licet juvenes calore ad copiosæ materiæ coctionem
fuerint destituti necessario. Unde ætates non semper an-
norum numero, sed & interdum temperamento veniunt de-
finiendæ.

Aliis ætatibus non æquè perniciosa est. Consistentis
ætatis ægri nunc faciliùs, nunc tardiùs ab eâ liberantur.
Infantes citiùs ab eâ liberantur, calidum enim innatum
fortius in illis est, morbosque faciliùs superat. Quæ quar-
tana hos invadit sanis visceribus & integris viribus pollen-
tes, secura est.

SEXUS VIRILIS minus periculi à quartanâ ex-
pectat, quàm sequior ille & delicatior. PRIM.

260.
PRIMIGENIA periculi expers. SUCCEDA-
NEA & graviorum morborum confectaria, vel februm
erraticarum, aut inveteratarum obstructionum, lienemque
durum conjunctum habet.

CAPUT XXI.

Longitudinis prædictio.

DUplex ea statui potest: generalis & specialis. **I**N
I. GNERE Hippocrates lib. de naturâ hominis circa
finem, χειρώτερι, scribit, τῶν τετραίων εἰσὶν οἱ τετραταῖοι, ὁπό-
σω ἔλαττόν τι μέρος μετέχουσι χολῆς, τῆς τὴν θερμασίην παρεχέ-
σης, τοῦτε ἀψύχεσθαι τὸ σῶμα πλεῖον μετέχουσι. πρὸς γὰρ
δὲ αὐτέοισιν, ἀπὸ μελαίνης χολῆς ἢ περιμασόν. τοῦτο ἢ δυσ-
πάλλακτον. μέλαινα γὰρ χολὴ ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων χυμῶν
γλιχρότατον, ἢ τὰς ἐδρας χειρωτάτας πεποίηται. Longiores
quartane sunt tertianis, quanto minus bilis calorem exhibentis,
habent, tum quia in his corpus liberalius refrigeratur, iisque ab
atrâ bile hic cumulus accedit, ut non nisi agrè depelli possint. A-
tra bilis enim eorum omnium, quæ in corpore insunt, cum gluti-
nosissima sit, diuturnas facit stationes.

Alexander etiam Aphrodisæus in quest. natural. istud atræ
bilis siccitati attribuit. Το δὲ ξηρὸν δυσπαλλόιωτον ἢ δυσμετέσλητον
siccum difficulter alterabile & mutabile.

Ὁ τετραταῖος, scribit Galenus i. de arte curandi ad Glau-
con. cap. 8. πάντων μακρότατος, quartana omnium longissima.
Eam ægroti facilè tolerant, medici difficulter sa-
nant. Humor enim ejus genitor viscosus, concoctu diffici-
lis & ad excretionem ineptissimus est.

In quâdam amœnâ domo depictæ erant omnis gene-
ris febres, quæ singulæ coràm adstante medico genua fle-
ctebant. Sola quartana posticas partes obvertebat, & se
medicorum consilia & auxilia ægro communicanda flocci
pendere præ se ferebat.

Non solùm annum spacium adsequitur, sed etiam
superat. Avicenna XX. annis: Ferdinandus Mena meth. curan-
di febres septennio: Forestus novennio: Jacobus de Partibus in
fen.

207.
fen. 1. lib. 3. tr. 5. cap. 7. *Massarias lib. 5. cap. 12.* viginti duobus: & *Wierus observ. de quartanâ* triginta duobus annis eâ continuò afflicto tradunt.

Inde non ignotum diverbium: *Hydrops, quartana, medicorum scandala plana.*

VARIAT tamen longitudo hæc 1. *temporis anni ratione.* οἱ θερμοὶ τεταρταῖοι, inquit Hippocrates 2. aph. 25. τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροί, ἢ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες. *Aestiva quartanae plerumque breves: autumnales longæ, & inter eas maximè, quæ ad hyemem pertinent.*

Extra consistentem ætatem & autumnum quæ oriuntur, breves. οὐκ ὅσοι δ' ἂν, inquit Hippocrates, libro de naturâ hominis circa finem, ἀν' αἰλώσιν ἔξω τῆς ὥρης φθινοπωρινῆς, ὑπὸ τεταρταίου εὐχερὴ εἶδέναι, μὴ χροῖον ἐσόμνον τὸν πυρετὸν, ἢ μὴ ἀλλόλι κακρογῆται ὁ αὐθροπ. Si qui verò extra hoc anni tempus & eam ætatem quartanâ correpti fuerint, pro comperto habeas, hanc febrem, nisi quid aliud hominem malè habeat, minimè fore diuturnam. 2. *loci affecti ratione.* Quartana, inquit Hollerius à liene longior, quàm quæ ab epate. 3. *diætæ ratione.* Ab eâ malè administratâ quæ fit, brevissima est. Talem sex elapsis paroxysmis curavit Platerus perfectè. 4. *imbecillitatis singularis ratione* quibusdam naturis ita infixæ est hæc pestis, ut quasi nativæ & firmis nixæ radicibus domestica facta sit. Si medicamentis tentes, magis affligit, & gravissimis symptomatibus excitatis ab incepto deterret.

IN SPECIE notabilis est prædictio Hippocratica 6. epid. sect. 6. t. 36. 8. πρὸς τὸν ἐνιαυτοῦ τεταρταίου. Vox πρὸς, ut habet Martianus in comm. varias habet significationes. i. notat ante, vel non ultrâ, quasi dicat: *Quartana ante annum non desinit*, ut vertit Foësius: vel *quartana ultrâ annum non extenditur.* Utriusque sententiæ falsitas experimento evincitur. Ut plurimæ quartanæ ante annum terminantur, ita multæ annum transgrediuntur. Coniungenda itaque censet, ut veritas sententiæ minus periclitetur, præcedentia:

D

post

262.
post defluvium capillorum quartana ante annum terminatur.

II. Vox *περίω* etiam de primo anno ætatis explicari potest: ita ut sensus sit: quartanam infantes ante annum non invadere. Et sic probabilis est sententia, caliditas enim & humiditas illius ætatis atræ bili injicit frenum.

TEMPUS PARTICULARE solutionis VERNUM. Inveteratæ quartanæ, verba sunt *Celsi lib. 3. cap. 16.* rarò, nisi vere, solvuntur & frequenter. Si autumno & hyeme in curatione & diætâ nullus error committatur, ante finem Maji terminantur.

Primus terminus est proximum solstitium, vel æquinoctium, quarti mensis initium, quo si non solvatur, extenditur ad alterum sive septimum mensem.

CAPUT XXII.

Modi eventus prognosis.

AD SALUTEM terminatur quartana crisi & coctione. AC RISIS perfecta ut plurimum in calidis solùm occurrit febribus, in quartanâ tamen nonnunquam locum habere dicitur à *nonnullis*, dum SOLVITUR PER HÆMORRHAGIAM NARIUM, quâ aliàs crebrò quartanarii ob serosum sanguinem adfliguntur.

Dubitandi ansam præbet locus *Hippocratis 2. epid. sect. 3.* dum scribit. *οἱ τεταρταῖοι αἰμορραγίας δύσχεστοι.* Sanguinis fluxiones quartâ die contingentes difficulter judicant. iisdem verbis hæc sententia repetitur *6. epid. sect. 2. textu 12.*

Auget dubitandi ansam *libri 7. aphorismus 87.* inter spurios relatus: *ὀνόσειον ἐν τοῖσι περὶ τοῖς τεταρταίοισιν ἐοῦσιν αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆ, πονηρὸν.* Quibus in febribus quartanis sanguis ex naribus fluit, malum.

Primus quidem aphorismus huc impertinenter adducitur, loquitur enim de tempore, quo in ardentibus febribus, quarto nimirum die incongruè sanguis è naribus stillare solet, non autem de quartanâ.

Alter autem locus quartanam tangit, inque eâ sanguinis

263.
nis fluxum è naribus MALUM pronunciat, respiciens
tùm ad ἀεὶ γινώσκωσι, tùm ad θερμότητα.

Malam confirmat Foësius in com. Felix Castellus lib. de fe-
bribus, omnium medicorum testimoniò advocatò, malum
symptoma in quartanâ hæmorrhagiam vocat, præfertque
hæmorrhoidas.

Nonnulli distinguunt, Primigeniis noxiam, febris ter-
tianaæ consecutariæ salutiferam enunciant.

Sed nullo modo salutaris censeri potest.

Cur verò improbatur in placidissimâ quartanâ, quæ
vel acutissimarum febrium domare solet ferociam? cur non
prodest in diuturnis, quæ acutis auxiliatur?

Æ. Non omnia omnibus conveniunt. Exstinguit arden-
tem larga frigida potio, synochum jugulat liberalis san-
guinis missio, nemo tamen hæc admittit in quartanâ. Ma-
lè ergo ab acutis infertur ad chronicam. Sanguis cum
fluit è naribus, non educitur humor peccans. ἡ κενεαγείη, ἢ
μὴ οἷον δεῖ γίνεσθαι, γίνεσθαι μὴ, συμφέρει, μὴ δ' ὁ φόρος φέρουσι,
vasorum inanitio, si non fiat qualis fieri debet, non confert, neque
tolerant. Ita Hippocrates 1. aphor. 2. Hinc illa δυσφορία, exulante
purioris sanguine, superstiti feculento, qui quartanarum
fomes est, & sedes. Hinc Galenus 1. ad Glauconem, sta-
tim occludere jubet foramen venæ apertæ, si pro atro san-
guine floridus effluxisset. Hic enim lascivientium humo-
rum frenum.

HÆMORRHOIDUM, quæ aliàs, autore Hippocra-
te 6. aphor. 11. ἔ 21. τῆς μελαγχολικῆς levant, fluxu sæpè quar-
tana salutariter terminatur.

URINÆ crassæ nonnunquam eandem solvunt & nigræ.

CAPUT XXIII.

Terminatio per mutationem in alium morbum.

MUTATIONE IN ALIUM MORBUM nonnunquam
terminatur salutariter, per μεταπίωσι & quidem eam
D 2 illius

254.

illius speciem, quæ *Δεδοχὴ* dicitur. Desisse compertum est quartanam, facto impetu in universum corpus, & tumore, qui erat ad lienem, evanescente.

Ὁ Γεργάπων ἢ τοῦ Ἀττικῶν, ὑπὸ τετραεταίου ἀλισκόμην τῷ Φώδης ἰδεύθη, autore Hippocrate 4. epidem. t. 9. Foes. Famulus Attici correptus quartanâ, permansit stupidus. Translatâ in caput, vel totum corpus materiâ, febre quiescente factus est comatosus.

Visus quartanarius, cui in decursu febris ulcuscula toto corpore apparuere maligna. Consilio quorundam frictions ex hydrargyro usurpantur. Sanantur ulcera, imò & febris ipsa quartana. Autor hujus relationis est *Ballonius epid. & ephem. lib. 1. p. 158.*

Alii, παυσανκίου τῆς πυρετοῦ, emanente paroxysmo totum corpus lassitudine ὀσκόπῳ laborabat, factâ *Δεδοχὴ* translatione reliquiarum in totum corpus.

COCTIONE terminatur interdum quartana, sensim absumptâ materiâ & decreascentibus paroxysmis. Cocta materia iterum sensim per vomitum expellitur, vel per abscessum ab internis ad externa eliminatur, sicque natura sublevatur.

A D M O R T E M tendit exhausto calore nativo, per mutatione in alium morbum.

Οἱ χειμερινοὶ, verba sunt Hippocratis cois pranot. τεταρταῖοι πυρετοὶ ὀπικιέως μετιστανοὶ ἐς τὰς ὀξείας νόσους. *Hiberna febres quartanae, nonnunquam in acutas transeunt.* Si non lethalis, saltim periculosissimus est affectus. Mutatur intermittens in continuam, quod foras movetur, vertitur intrò. Morbus ῥατὸς, περὶ τῆς, εὐφωρέτατ, facilimus, mitissimus, tutissimus, in difficillimum, maleficientissimum, periculosissimum, cujus singula symptomata sunt totidem morbi.

Ex quartanis simplicibus duplices vel triplices factæ periculosa.

Refert *Crato in epistolis Scholzii consil. 257.* vix unquam discedere, quin aliquas relinquat corpori molestias, præcipuè autem pertimescenda est quartanariis, hypochondriaca

ca

265.
ca & hydrops, nempe si generata à calore colliquamenta, obstantibus obstructionibus non eant, quò natura lolet deponere, necessariò fiunt ἐξαίφνης υδρωδεις καταστροφαις, *subitanea aquea hydropica constitutiones.*

Scirrhus lienis interdum succedit ἀνίατος & desperatae restitutionis.

Corpora exsucca senum hecticâ tabe marcescunt.

Quartana neminem jugulat, sed si ex eâ facta quotidiana est; *inquit Celsus. lib. 3. cap. 16.* in malis æger est. Hoc tamen nisi culpâ vel ægri, vel curantis sit, non unquam fit.

CAPUT XXIV

curacionem delineat secundum methodum medendi.

INcurabilis quamvis hæc vel illa videatur quartana, non tamen deserendus æger. Non est relinquenda sola desperatio pro omni solatio, sed curatio semper tentanda & accuratè.

Helmontius quidem *de febribus cap. 6.* existimat quartanam à dogmaticis neque rectè cognosci, neque rectè curari, neque materiâ & efficiente neque etiam curatione à febribus cognatis differre, utpote quæ nullam humorum differentiam admittat, attamen sciendum, quod multum à curatione reliquarum febrium differat.

DUPLEX est: ordinaria, & extraordinaria. ORDINARIA nititur Methodo curativa seu indicationibus & præsidiorum materiis.

INDICATIO CURATORIA morbum concernit ipsum, nempe FEBRIM, intemperiem calidam & siccam: hicque indicat FRIGIDA & HUMIDA, adeò ut ad refrigerandum, humectandumque omne medici consilium sit ceu ad finem dirigendum, præcipiente *Galeno 9. methodi medendi cap. 14.*

PRÆSERVATORIA, causam, ipsum nimirum melancholicum humorem frigidum & siccum respicit, & sic indicatur calefaciendum & humectandum.

Trallianus lib. 12. cap. 8. ἐν τεταρταίῳ πυρετῷ ὑπὸ τῆς με-
 λαγχολικοῦ χυμοῦ γιγνομῆναι τὰ θερμαίνοντα ἢ ὑγραίνοντα
 ὠφελεῖν scribit, ἐν δ' ἄλλῳ ἐξ ὑπερπλήσεως ex superaffatione τὰ
 ὑγραίνοντα ἢ ψυχόντα prodesse & indicari scribit. Mirarique
 saepius se, subjungit, πῶς ὁ θεῖός τις γάλλῳ ὅτι πάντων ἔκ-
 ἄλλῳ διαίταν, ὅτι πάσων φαίνεται μὴ τὴν θερμαίνειν αὐ-
 τὸς ἢ ξηραίνειν δυναμένῳ. quomodo divinus Galenus super omnes,
 non alium quendam videtur, quam qui calefacere ipsos & siccare
 possit, precipere videatur. Imò exhibeat ipsis antidotum dia-
 trion pipereon, diaspolites, theriacam, & in cibo falsam-
 mentum & piper. Hoc autem potissimum quotidie bibe-
 re iussit. Imò quod majus est, καθόλα φείδεσθαι τῶν ψυχρό-
 λη τῶν ψυχρόνων ἢ ὑγραίνόντων, διὰ τὸ ψυχρὸν φησὶν εἶναι
 ποιῶντα τὸ πάθος χυμὸν, in universum precipit abstinere iis,
 quae refrigerant & humectant, eò quod humor morbum efficiens
 frigidus existat.

Ipsè autem existimat, etiamsi humor melancholicus
 calefacientia desideret, non tamen necessario etiam τῶν
 ξηραίνόντων χρῆσθαι, sed cum frigidus & siccus sit, τῶν θερ-
 μαίνόντων δεηθήσεται ἢ τῶν ὑγραίνόντων, potius calefacientibus
 & humectantibus indigere. Nam calefacientia exsiccantiaque
 γεωδετέργου χυμοῦ πολλῶ τὸ πρὶν παχυτέργου ἐργάζονται
 ἐξικμάζοντα καὶ ἀναλίσκοντα τὸ ἐπ' αὐτοῖς ὑγρὸν, ὥστε διὰ τὸ
 βραδύνειν τὴν φύσιν ἐκπέπειν τὰ περιττά. ἐμάθομεν γὰρ, ὅτε
 θερμῶ καὶ ὑγρῶ καὶ αἰ πέψεις, καὶ πᾶσα ζωογονία γίνεται,
 terrestriores reddunt humores, qui antea erant crassiores, dum
 humiditatem, quae in eis est exsugunt, insumuntque, ut natura ideò
 recrementa lentius excoquat. Didicimus enim concoctiones, o-
 mnemque vitæ originem fieri calido & humido.

Ipsè verò distinctione utitur: ὁ μὲν γὰρ τεταρταῖος ὑπὸ
 τῆς μελαγχολικῆς χυμοῦ γιγνομῆναι, εἰκότως ὑπὸ τῶν θερμαίνόν-
 των καὶ ὑγραίνόντων ὠφελεῖται. ὁ δ' ἐξ ὑπερπλήσεως ὑπὸ τῶν ὑ-
 γραίνόντων καὶ ψυχόντων, ὅιον πεπόνων, σαφυλῆς, ὄσρέων, ὕδα-
 τος, ἰχθύων, quae ab humore melancholico creatur, meritò cale-
 facientibus & HUMECTANTIBUS JUVATUR. Quae
 verò ex nimia bilis ADUSTIONE provenit, HUMECTAN-
 TIBUS

257.

TIBUS & REFRIGERANTIBUS tractari debet.

Humor itaque peccans, ut frigidus & siccus, indicat calefacientia & humectantia: ut crassus, viscosus, lentus, incidentia: ut crudus, coquentia: ut putrescens, corrigentia: ut redundans, imminuentia: ut incorrigibilis, omni modo evacuantia & extirpantia: scorbuticum si adsit inquinamentum, ei occurrendum. Extirpari ergo debet non solum humor peccans, sed & *Διάρρσις*, quæ provenit ἀπὸ τῶν ἐγκαταλειπομένων τῷ μορίῳ σηπεδονοδῶν περιττωμάτων, dispositio, quæ, provenit à relictis in parte putridis inquinamentis. Deinde & ἡ ἀδύεσια, καὶ ἡ ἁρνῆται τὰ περιττώματα, imbecillitas à quâ inquinamenta generantur & excrementa.

Causæ hæc omnes ablationem sui indicant per contraria. Lien si malo fomitem præbeat, aperiendus, alterandus, confortandus, si alii morbo succedat, ille averruncandus.

VITALIS indicatio respicit vires, propter pertinaciam morbi, quâ clementiam suam subdolè compensat, non negligenda.

SYMPTOMATA etiam non susquedeque habenda.

RECTA administratio est necessaria. In principio leniter hæc febris tractanda, ne humor melancholicus fortioribus incidentibus, præparantibus, purgantibus irrite- tur: sicque ex simplici quartanâ duplex, ex duplici triplex, imò sæpissimè ex hoc intempestivo medicamentorum usu, continua, quâ ægri facile jugulari queant, excitetur.

Consideratè Galenus i. ad Glauconem cap. ii. τὰς τεταρταίους πυρεθὺς καὶ ἀρχαὶ μελεῖως τε καὶ πρῶτος ἀγειν χρὴ, μήτε φάρμακόν τι τῶν ἰχυρῶν μηδὲν προσφέρουσι, μήτε κένωσιν, εἰ μὴ ἀρᾶ πάνυ σφόδρα φαίνοιτο πλεονάζον αἷμα. In principio quartana leniter & mediocriter tractanda, nullaue fortis medicina aut vacuatio exhibenda, nisi fortè sanguis abundans venæ sectionem requirat.

Humor enim pertinax est, vix longâ coctione superari,
& eva-

268.
& evacuationi aptus reddi potest: vehementia etiam medicamenta carnes eliquant, tenues humores exturbant, crassis relictis, & sic obstructionem & febres augent.

Inde plurimâ observatione constat, ex intempestivo diaphoreticorum, vomitoriorum, usu difficiliorem duplo redditum fuisse curatu morbum, naturamque & quidem frustra adeò labefactatam fuisse, ut potius toto morbi decursu gravioribus symptomatibus afflicti fuerint ægroti. Sæpè quartana ægrescit medendo. In magno quartanariorum iliade observatum fuit, quod qui phlebotomiis & medicamentis vexati sunt, omnes ferè perierint. Incurati & paucis imò nullis medicamentis tentati naturæ beneficio, ferè omnes ad martium mensem convalescere.

Sciunt medici, quartanam acrius in principio tractatam, verba sunt *Cratonis epist. medicinali 112.* fieri deteriorem, & respuere illam ordinariam medicationem.

Ego meis ægris aliquandiu exhibeo singulis mensibus sub noctem decoctum raparum cum butyro. Profunt enim rapæ & à manifestâ & specificâ vi. Quia humectant humorem melancholicum, aperiunt & leniunt.

Deinde de succo cardui vel informâ pilularum vel sirupi. Et cum video materiam esse concoctam, expurgo primùm infuso cum sirupo violaceo, vel de pomis, deinde agarico, post exhibeo extract. Ellebori ad ℞j, vel β in debilioribus, hoc modo plurimos sanavi.

Ratione confortationis, nihil melius conservâ rosarum cum sp. aromatici rosati, descriptione Gabrielis sine Ipica & media parte moschi & ambrae.

Hanc rectam & rationalem curandi rationem judicat *epist. 113.*

Non tamen hæc stricto observanda jure. Calidis & humectantibus omninò peccans humor attemperandus, ut, verba sunt *Tralliani lib. 12.* Ὁμενῶς καὶ ἀλύπως benignè ἔστιν ἐνtra noxam vacuari queat καὶ μέγας paulatim. Factâ dissolutione, μὴ εἶν χρομίζειν, ἀλλὰ θέλειν εὐθὺς ὄσμᾶν ὀπικάθασιν. καὶ εἰ τῶς

209.
καὶ εἰ πῶς τι χρεῖται, πάλιν ὑγραίνουσαι καὶ λυτῶσι καὶ Διὰ τὴν οὐτίαν
ὑποκαταίρειν. *Non dantius procrastinandum, sed protinus ad pur-*
gationem ipsorum properandum: Et si adhuc res postulat, rursus
humectando tum balneis, tum victu subducere oportet.

Imò, addunt alii, etiam in principio statim nonnunquam materiam peccantem vacuante medicamento subtrahere expedit, si copiosa sit, & suffocatum conculcatumve calorem nativum iri periculum sit, & melius

Subjungimus ex *Coolib. 2. de morbis*, cum quartana detinet, siquidem ex illo morbo purgatum non corripit, medicamentum deorsum purgans propinato, deinde caput purgato, post medicamentum purgans iterum dato.

CAPUT XXV

materias auxiliorum proponit ex fonte chirurgico.

SANGUINIS MISSIO primum obtinet locum.

Galenus 1. de curandi febres rat. ad Glauconem cap. 11. eam commendat, εἰ σφόδρα φαίνοιτο πλεονάζον αἷμα, si sanguis abundare apparuerit valde.

QUANTITATEM determinat coloris variatione. καὶ εἰ διελόν τι τὴν φλέβα τὸ ρέον αἷμα εἴη μέλαν καὶ παχὺ, μάλιμα δ' ἐν τοῖς ἀληνώδεσι τοῖσιν εὐρίσκεται, γάρρειν τῆ κενώσει. ξανθὸν δὲ καὶ λεπτὸν φαίνεται ἐπέχειν αὐτίκα. *Et si venâ incisâ is, qui fluit, niger videtur & crassus, (præcipuè verò in iis, qui Liene laborant, hujusmodi visitur) audaciùs mittendus est. Quod si flavus ac tenuis apparuerit, statim supprimendus.*

LOCUM etiam designat *Galenus*. Τέρνειν δὲ φλέβα ἢ τοῖ τὴν ἐντὸς ἢ τὴν μέστω ἀγκῶν ἀριστερῶν. *venam verò secare oportet, vel interiorem vel mediam sinistri cubiti.*

SALVATELL recentiores multum tribuunt, plusque levaminis, quam ex aliarum venarum apertione, inde sibi promittunt, ob vicinitatem arteriarum, è quibus spirituosior sanguis ipsi communicatur, adeò, ut observetur non raro, manu aquis exemptâ subultim cum magno im-

E petu

petu velut ex arteriâ sanguinem exsilire. Inde brevi temporis spacio multum sanguinis evacuari potest.

Mulier, *autore Ballonio epid. & ephem.* septem menses quartanaria, sanguine ex venâ salvatellâ satis copiosè detracto, benè habuit. Febris jugulata est.

Domina Trossella quartanaria, sectâ horâ unâ ante paroxysmum salvatellâ, confessa est paroxysmum imminutum fuisse; secundâ vice fermè extinctum, post tertiam non rediisse, *autore Riverio observ. commun. 47.*

Cardanus lib. artis pavae, in quartanâ, scribit, sanguinem mittimus, ex venâ sinistrae manus, horâ novilunii, sinimusque fluere, donec sponte desinat: hoc enim generale præceptum est in omnibus angustis venis.

SAPHENÆ simul mentionem facit *Nicolaus Florentinus*. Debet, *inquit*, phlebotomia ista esse parva, & facta de salvatellâ manus sinistrae, aut de ambabus aut de saphenis.

SAPHENÆ pedum vena commodè aperitur, in foeminis mensium suppressione laborantibus. Impeditur inde præceps sanguinis ad uterum motus.

HÆMORRHOIDALIUM apertio etiam utilis, non quòd lienem depleant, revehunt enim tum internæ, tum externæ ad cor, sed quòd impedian, quò minus in exilibus hisce vasis computrescat. APERIRI possunt, foliis ficus asperis affricatis. Ferro tangi renuunt.

TEMPUS venarum brachii aperiendarum est principium morbi, & quidem τῆς ἀπυρεξίας, immediatè paroxysmum quæ antecedit, die. In universali declinatione nonnunquam eâ opus.

FRICTIONES corpus reddunt perspirabile, & calorem nativum blandè fovent.

VESICANTIA prospero nonnunquam successu & eventu, quâ arteriæ magis ad cutem vergunt, applicantur, pars enim σηπεδονώδης περιτόματος, quod cum sanguine circulator, depurari potest. Sic natura interdum pustulis sponte excitatis se sublevat.

FONTI-

272.
FONTICULI in cruribus vel brachiis excitati non solum ab hoc morbo præservare, verum etiam curare solent naturâ duce, quæ per abscessus sæpè in cutaneis partibus se sublevar.

FLAGRIS quartanam curatam observatum. Et hanc curationem fortuitam vocat Seneca lib. 6. de beneficiis cap. 7. Nam fortassis optabile malum, quod majoris mali remedium sit.

CAPUT XXVI

pharmaceuticum fontem aggreditur, & lenientia proponit.

IN PHARMACEUTICO fonte primùm occurrunt LENIENTIA, quæ excrementa, mineramque circa primas vias collectam *ὀμνένως, ἀλύπως καὶ μέρως*, blandè, sine noxâ, sensim & particulatim educunt.

Μαλαττειν inquit Galenus i. τῶν πρὸς τὸν Γλαύκωνα θεραπευτικῶν lib. 1. cap. 11. δεῖ τὴν γαστέρα κατ' ὅσον, οἷον τε ἀφ' ὧν σιγήτων. εἰ δὲ μηδὲν ταῦτα κλύσμασι χεῖρα καὶ ἀρχαῖς μὲν μαλακοῖς. Venter, quantum possibile, emolliendus, iis, quæ usitata sunt: quod si hæc nihil proficiant, clysteribus utendum, à principio quidem mollibus, postmodum acrioribus.

℞. seri lactis caprini ℥j,
fumar. recent. vel sicca m. s. vel j,

Factâ infusione per noctem propinetur per vices, seu intervalla.

℞. decocti flor. & fruct. ℥iij.
sirupi de polypod. comp. ℥ij. M. F. Potio.

℞. elect. lenit. ℥β. crystall. ꝑ ʒβ.
ꝑ Olati ḡ x. cum sacch. F. Bolus.

Loco horum ex purgantibus lenioribus senâ, epithymo, cum radice ellebori nigri vel albi in minori dosi fieri queunt decocta vel infusa.

292.
CLYSTERES LENIENTES etiam conveniunt.

Rx. fol. malv. alth. branc. ursin. violar.
fumar. ā mj. rad. lilior. albor.
alth. malv. a ʒij. sem. anisi, fœnic. a. ʒiij.
fœni græci, lini, ā M ʒ.
prunor. damascen. no. x.

Coq. in suff. q. aq. com. Colatura ʒij. adde Elcct. lenit. ʒij.
ol. lilior. alb. ʒj. salis comm. ʒj. F. clyster.

Κάλανα suppositoria lenientia conveniunt, ex sevo, radice betae, aloe pulverisatâ cum melle ad duritiem cocto, item sp. hiera picra cum melle cocto ad spissitudinem, modico sale gemmæ exaltata.

VOMITORIA lenientia parantur ex aquâ dulci cum ol. amygd. dulc. oxymelite simplici aut scyllitico.

CAPUT XXVII

præparantia designat.

PRÆPARANTIA sequuntur. Talia sunt flores boraginis, bugloss. cichor. genist. hepatic. viola, herba absinth. atetos. adiantum, agrimonia, quæ humoris peccantis excessum corrigunt, quâ calidus, eum refrigerant, quâ frigidus eum modicè calefaciunt & attenuant, quâ siccus, eum humectant, omnium autem putredinem inhibent.

Alia simul vias respiciunt, easque recludunt, ut peccans materia eò commodiùs evacuari queat. Talia sunt radix filicis, polypod. q. cort. rad. tamarisci, capparum, cuscute, geniste, centaurii minoris sal.

VALIDIORA sumuntur ex chemicorum classe. ♀
♂lat. crystall. ♀. ♀ chalyb. arcanum ♂li, crocus ♂ aperiens, pulvis cachecticus chalyb. Quercetani, sp. aperitivus Penoti, tinctura ♀.

Rx. sirupi boraginis, scelotyrb. a. ʒi.
aq. scorbut. ʒ. borag. ʒiij. M. F.
Potio pro VI. dosibus

rad.

273.

Rx. rad. filicis, flor. cord. genist. ā p. vi.
 polypod. q. a. ʒi. sem. anisi. fœnic. cochl. a ʒi.
 glycyrrh. cichor. a. ʒß. Coq. in suff. q. aq. font.
 cort. rad. capparum, Colat. ʒx. adde
 tamarisci a. ʒß. sirupi de fumariâ,
 fol. fumar. de pomis borsdorf. a ʒi.
 ceterach veri a. p. vi. Tinct. ♀. ʒi.
 M. F. Potio ad IV. doses.

Rx. aq. antiscorbut. ʒi. sp. ♀ ʒi.
 sirup. de pomis borsdorf. ʒiß. tinct. ♂ ʒß.
 M. F. potio ad duas doses.

Rx. fol. cochlear. sem. anisi, fœnic. a. ʒi.
 nasturt. aq. genist. ʒiß.
 veronic. Coq. in suff. q. aq. font.
 ceterach veri, Colatura ʒx. adde
 spicantb. a. p. viij. sirupi scelotyrb. Forest.
 rad. sarsaparil. de pomis borsdorff a. ʒi.
 cichor. mistur. simpl. ʒß.
 scorzoner. a ʒß.
 M. F. potio ad iiij. doses, scorbuti si adsit suspicio.

Rx. tinct. ♂ ♀ tar. ʒij. sp. cochlear. ʒi.
 Misc. Dos. gt. xvi.

Rx. mass. pil. de gom. ammoniaco Quercet. ʒij.
 F. pilulæ xx ☉ involvenda. Duæ de his deglutiantur ve-
 sperâ paulô ante crepusculum, aliquotque cochlearia seri
 capri i superbibantur.

Rx. rad. s. aperientium, bugloss. a. p. iiij.
 polypodii q. a ʒiiij. passul. minor. ʒi. major. ʒiß
 cort. tamarisc. fraxini, Coq. in suff. q. aq. f.
 rad. cappar. a. ʒij. vel seri lactis.
 herb. fumar. ceterach. Colatura ʒß. adde
 cuscutæ, milzatilla a mj. sirup. capill. ♀, cichor.
 flor. genist. borag. de succo borag. a. ʒi.
 E 3 essent.

279
essent. fumar. ʒʒ sp. aperit. Penot. ʒij.

M. F. Potus ad multas doses.

Rx. clyss. & compositi ʒʒ.

in vitro S. aperitiv. essens. Dos. gut. xx.

Rx. croci & saccharini albi per spir. ¶ parati ʒʒ.

Dividatur in duas partes, distinctis chartis includantur,
S. digestiv. pulver.

Rx. magist. ♀ Olat. ʒ cent. min. a. ʒj.

Dividatur in duas partes æquales. S. digestiv. Sals.

CAPUT XXVIII

purgantia per alvum & vomitum in genere considerat.

Εἰ τὰ τῆς πέψεως τὸ νοσήμα, scribit Galenus de curandi
Ernt. ad Glaucanem cap. ii. σημεῖα φαίνονται, καθαίρειν τῆν-
καὶ τὰ τοῖς τῶν μέλαναυ χυμῶν κενῶσι φαρμάκοις χρῆν, ἢ α-
παξ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, ἢ ἔτιω δὲν χρῆσθαι δὲ καὶ
ἀπὸ τῶν σιτίων ἐμέθῃς. Οἷς δ' ἐμῶν ἀδύνατον, τῶν δὲ σφοδρῶ-
τερον καθαίρειν δεῖ κάτω. Cum jam coctionis signa apparuerint,
purgare oportet iis, que humores atros exinaniendi vim habent,
non semel tantum, sed & sæpius, si fuerit necessarium. Utten-
dum autem vomitibus continuè post cibum. Qui verò neque-
unt vomere, valentiùs ii per alvum vacuandi.

Hæc concoctis & ad exitum dispositis humoribus exhi-
benda, ita debent esse comparata. 1. ne in principio ordi-
nem mediocritatis excedant. 2. sint humectantia. 3. per in-
tervalla repetenda. 4. leviora primùm, deinde validiora
adhibenda, præcipuè perfectis coctionis adparentibus si-
gnis. Etenim semper & naturæ impulsus, & humoris pec-
cantis motus, inclinatio, nec non meatuum conditio ob-
servari diligentius debent, quum quartana certos suos ha-
beat terminos, ad quos, antequam perveniat, si medica-
mentis

275.
mentis multis exasperetur, plerumque acerbior red-
ditur.

Laurentius Joubertus de curat. quartanæ intermittentis ex-
quisitæ contrarium sentit, & in principio quartanæ validio-
ra purgantia, in augmento & statu mitiora, eâ de causâ:
1. quod cocta attenuataque jam materia suâ sponte ductum
purgantis medicamenti facilè sequatur, quin imò sæpè so-
la sine medicamenti expellatur. 2. in principio sympto-
mata sint & mitiora, & vires validiores.

Ad has rationes respondetur 1. naturæ, quæ prius co-
quit, deinde expellit, motum esse attendendum. Primò
ergo lenibus, deinde valentioribus utendum. 2. licet vires
adsint, cruditas prohibet, & in progressu licet debiles
sint, feliciùs coctâ materiâ succedit purgatio.

FORTIORA die intermissionis exhibeantur, ne
naturæ motum à centro ad superficiem materiam peccantem
propellentis, cum periculo ægrotantis impediunt, contra-
riique motus instituantur. Exhibeantur potiùs in die, quæ
paroxysmum antecedit immediatè, tum quod illa magis di-
stat à noxâ præcedentis paroxysmi; tum quod humor, qui
jam colligi incipit, pro futurâ accessione, magis tum fit
vacuationi idoneus, & ad eam dispositus.

Sæpè tamen exulu est, *inquit magnificus Dn. Præses libro*
de febribus, die accessionis purgantia exhibere, quia, cum
difficiliter materia ob crassitiem vacuari queat, calore ac-
cessionis magis attenuabitur, & faciliùs vacuabitur. Vo-
lunt autem operationem ante invasionem paroxysmi ab-
solvi. Maximæ turbæ excitari solent, *inquit Riverius*, cum in-
choatam evacuationem maximus horror intercipit, & in ac-
cessionis fit motus pharmaci motui contrarius.

Prosper Alpinus refert Aegyptios id in usu habere.

Amatus Lusitanus centur. 1. curat. 8. & Monavius epist. medic.
Scholz. 212. plures longissimis febribus laborantes hâc viâ
multò citiùs, quàm aliàs liberatos fuisse refert.

Moscovitas quoque non aliâ ratione faciliùs aut fe-
liciùs longas febres superare, domestica mea, ut & *Patruelis*
mei

276

mei beata memoria colendissimi Dn. Hartmanni Gramanni, Magni Moscovia Ducis Archiatri felicissimi annorum viginti experimenta docuerunt.

Ratione hæc destitui haud videntur. Materia enim, quæ aliàs viscida, crassa, evacuationi rebellis, commotione, quâ natura singulo paroxysmo, quod noxium, excernere nititur, agitata facilior ad expulsionem redditur.

CAPUT XXIX in specie considerat purgantia per alvum.

PER τὰ κατώ PURGANTIA sunt mitiora & validiora. MITIORA sunt: *sirupus de fumariâ simplex & compositus, de foliis sene, oxymel belleboratum Gesneri. Pulvis sene Montagnana.*

FORTIORA sunt *Lapis Lazuli. ὁ δὲ ἀρμενικὸς λίθος καλέσθησιν, scribit Trallianus lib. 12. cap. 8. εἴτε πεπλυμένος, εἴτε ἀπλῶς ὡν περιφέρηται, κερσῖνα δ. σαθμὸς, θαυμαστὸς πρὸς ἅπαν εἶδη τετραταῖς ποιεῖ. Lapis, qui armeniacus dicitur, sive lotus, sive illotus offeratur, quatuor siliquarum pondere, mirabiliter ad omnem quartanae speciem valet.*

DOCET etiam modum, quo cum aloe, epithymo, agarico, caryophyllis, scammonio, succo citri, aut rhodomelite in pilulas redigatur.

Rx. pulv. sene Montagn. ʒi. sirupi de fumariâ par.
M. F. Bolus.

Rx. extr. elleb. nigri ʒi, conserv. rosar. q. s.
cryst. ꝑ ʒβ, F. Bolus.

Rx. pulv. sene Montag. ʒi, ol. cinamom. ḡiii.
pulpa pass. minor. ʒii. sirupi de pomis q. s.
M. F. Bolus.

Rx. extr. bellebori nigri ʒi, scammonii ꝑ. ḡ. iii.
solue

277

solve in ∇ *scorbut. Quercet. ʒi. sirupi cochlear. ʒʒ.*
M. F. potio.

Rx. *fol. spicantba,* *flor. rosar. viol. a. piij,*
aspleni a. p. iiij, *cinamomi ʒj.*
cort. rad. cappar. ʒiiij, *Coque in suff. q. aq. font.*
tamarisci ʒj. *Colaturæ ʒvi. adde*
sem, anisi. fœnic. a. ʒʒ. *sirupi de epith. ʒj,*
senæ Alexandr. s. s. ʒʒ, *spir. cochl. ʒʒ.*
fibr. Elleb. nigr. pp. *M. F. Potio ad duas doses, al-*
gialap. a. ʒʒ, *ternis diebus sumendas.*

Rx. *senæ pulveris. ʒʒ,* *ʒ mentha,*
magist. gialap. gr. vij, *cinamomi a. gr. ij.*
M. S. purgier Pulver.

Rx. *mass. pil. de ammon. ʒ.* *resinæ scammonii g. x,*
ʒ tar. ejusdem. a. ʒj. *essent. fumar. q. s. M.*
extr. hellebori ʒʒ. *Fiant pilulæ.*

Rx. *fol. senæ Alexandr. ʒij,* *ʒ. alb. ʒʒ,*
fecul. rad. helleb. nig. ol. anisi, cinamomi,
daugudis. a. ʒʒ, *caryophyll. a. ʒ vij.*
M. F. pulvis subtiliss. div. in quinque doses. S. melanogogum in formâ pulveris.

Rx. *pil. febrifugarum* *cetano com-*
Camilli à Quer- *mend. ʒʒ.* *Detur.*

Rx. *pil de ammoniaco* *sirupi fumarie q. s.*
Foresti ʒʒ. *M. F. pilulæ.*

Rx. *oxymel. helleborati Gesneri ʒj,*
sirupi de fumar. comp. ʒʒ,
resinæ gialap. ʒ. x. extr. helleb. nigr. gr. vi.
M. F. Haustus.

Rx. *herb. epithymi, ceterach. a. pv,*
fol. ling. cervina, spicantba, a. m. vi,
F. *rad.*

278.

rad. polypodii, filicis a. ℥j,
 cort. rad. capparum, tamarisc. frangula, a. ℥ss,
 fol. senæ Alex. ss. ℥j, rad. gialapii ℥j,
 flor. genistæ, rosarum, violarum a. p. iii,
 ♀. albi Francici ℥ss,
 Contus. contund. s. a. coq. in suff. q. aq. f.
 Colaturæ ℥j. adde
 succi pomor. borsdorf. cochlearia, nasturtii aq. a. ℥ss,
 oxymel. belleborati ℥j.
 M. S. Laxir Träncklein. Dosis ℥v.

Celebre est FEBRIFUGUM Riverii, cujus facit mentionem observ. libro 3. pluribusque historiis mirabilem ejus effectum deprædicat. In appendice addit: vires ejus medicamenti ejusmodi esse, ut humorem melancholicum virtute specificâ oppugnet, illius fermentationem, quæ paroxysmi causa est, inhibeat, pravas ejusdem qualitates extinguat, totamque ejus naturam immutet &c.

Descriptionem subjungit ænigmatum nube involutam, subobscuram, fidelem tamen & omni fraude vacuam. Componitur, ita verba habent, ex triplici Hercule duodecim laboribus ad summam nobilitatem evecto: quibus tandem quartus athleta additur operis complementum efficiens.

DATUR pueris ad g. x. xii. xv. adultioribus à gr. xx. ad xl. Blandè operatur per alvum, si materiam vitiosam ad exitum pronam adoriatur, etiam per vomitum.

Magnificus Dn. Præses ex privatâ communicatione sequentem possidet processum.

Rx. reguli 8 5 6, D sine capellatæ a. ℥iiij,
 vel Dæ ℥ss. reguli ℥j.

Liquefactæ Dæ in crucibulo adde regulum: Liquefac simul igne rotæ circumdato. Post remove ab igne.

Rx. reguli hujus, ℥ti à ℥ss.

Destilletur inde ex retortâ butyrum. Præcipita, aquâ fon-

279
fontanâ affusâ. Lactescente humore, subsidens & edulcatus pulvis servatur ad usum.

VIREs nullæ aliæ in hoc pulvere admittuntur à curiosis, quam quæ competunt ꝑio vitæ vulgari. Minori tamen violentiâ operatur per vomitum, qui mitificatur à Dâ. Non verò agnoscit experientia tantum secretum febrifugum in hâc medicinâ.

Esse autem hoc Riverii antiquartanarium & febrifugum confirmat conjectura. Triplex Hercules est ♂. ♃. ♃. quartus Athleta est ♃. tus duodecies meteorisatus. Meliora edocti sententiam mutare non recusabimus.

CAPUT XXX in specie considerat.

ἀνωτερικά.

VOMITORIA commendat Trallianus lib. 12. cap. 8. Ἐμετῶν ἡ ὠφελιμώτατα ἅπανσι, καὶ μάλιστα τοῖς ἔχουσι παχὺ ἐν τῷ στήθει τῆς γαστρῆς. ἀπολεπύνει γὰρ τὸ πάχος, καὶ πέπτειται ὠδασκιάζει, καὶ διαπνέεται ταχύτερον. Vomitus omnibus utilissimus, præsertim iis, qui humores crassos in ore ventriculi continent. Nam crassitiem extenuat, & ut concoquatur, celeriusque discutatur, efficit.

Alii radicem curationis vomitum vocant.

Fonseca sect. 4. aphor. 4. nullo alio remedio, quàm vomitoriis, quartanam solvi posse scribit.

Saxonia vomitione se nihil præstantius in quartanâ invenisse scribit.

Freitagius in aurorâ medic. p. 27. & 144. & seq. solo ½ vitrificato vel cum ☉ calcinato in crucibulo, in paroxysmorum initiis aut paulò ante insultum exhibito, fausto & celeri successu ab empiricis curatos observavit.

Adeò certissimum est, artificium curandi hoc in convenienti materiæ morbificæ evacuatione, ipso paroxysmi die, quo humores in motu & proinde ad evacuationem faciliores sunt, consistere.

F 2

Stro-

250
Strobelbergeri, Riverii antiquastanaria specifica nihil aliud sunt, quàm vomitoria.

Magnificus Dn. Præses, omnium suffragio facilè Magnus Germanorum Æsculapius, & omni encomio major, libro ordo & methodus curandi febres inscripto, hunc vomitoriorum hõc in affectu usum notabili historiã probatum it.

Nobilissimus ac Strenuus Dieterich Vicedomius in Echstet, Electoralis Saxonicæ equestris militiæ vexillifer, postquam anni dimidii spacio quartanis insultibus fuerat afflictus, consilium petiit, quod denegare noluit rogatus, aliis, qui, detestabili errore, nullis diætæ regulis se alligari patiuntur, satis difficilis. Cum promptam promitteret obedientiam, curationem inchoavit, methodo ordinariã observatã. Quatuordecim dierum spacio elapso, tandem ei exhibuit vomitorium ex infuso vitri $\frac{1}{2}$, die ἀπυρεξίας. Cum incalesceret in lecto, vomere incepit cruda: adjutus jusculis pinguibus, viscida, lenta, nigra: tandem corpore mirè agitato ejecit materiam albam, cretaceam, calci similem, quæ gypseo pavimento ita adhærescebat, ut macula elui non potuerit, & non nisi longo post tempore disparuerit. Cessavit sic vomitus febrisque antipyreticis adhibitis non rediit.

Hippocrates autem 9. aphor. lib. 4. τὰς ἢ μελαγχολικοὺς ἀδρεγτέως τὰς κάτω. Melancholicos infrà vehementius purgare jubet. Quia, inquit Galenus in commento, hic humor propter gravitatem insitam tendit deorsum, meritò eum per inferna vacuari jubet, sicut flavam bilem per superiora, levem ipsam & suã spontè continenter per summa fluitantem.

TEMPUS. *Trallianus lib. 12. καὶ λίσος ἢ καίρης ἴσθι, scribit, πρὸς ἔμετον δεχομένε τὸ παρεξυσμῆ, ἐπειδὴ καὶ τότε ναυλιώδεις οἱ χυμοὶ γίνονται, κινουμένης τῆς ὕλης καὶ συρρέόντων τῶν χυμῶν ἐν τῷ στομάχῳ καὶ δακνόντων αὐτόν. Commoda per vomitum vacuandi occasio est, in initio paroxysmi, cum tunc nauseabundi sint ventriculi, commotã materiã, & affluentibus humoribus ad stomachum, & ipsum mordicantibus.*

Avicenna fen. 1. lib. 4. tr. cap. 66. vomitum ante paroxysmum, cujuscunque humoris sit, aut allevare paroxysmum, aut eradicare ipsum.

Alii

282.
Alii distinguunt. In quibus materia in ventriculo, aut circa eum congesta, quartanæ fomentum suppeditatura, deprehenditur, iis hanc ipsam die intermissionis, ante potius quam post cibum sumtum per superiorem alvum educere præstat, imprimis, si æger ad vomitum sit proclivis & facile eum ferat.

Quibus verò proximam materiam est animus excutere, illi in paroxysmo ipso aut paulò ante exhibent vomitoria.

CAPUT XXXI.

Materiæ vomitoriorum.

MATERIÆ variæ esse queunt.

HELLEBORO prima à *Galeno i. ad Glauco. cap. ii.* adsignantur subsellia. Tali, inquit *Zacutus Lusitanus lib. histor.* efficaciam ac robore nobilis est, ut unicè morbis chronicis, iisque omnibus feliciter succurrat, illosque, qui pertinacissimè aliàs remediis cunctis resistunt, præsentè victoriã expugnet.

Hildanus observ. helleborum ceu medicinam contra quartanam specificam laudibus extollit ingentibus.

Matthiolus unicã exhibitione, modò tempestivè & secundùm methodum fiat, quartanarios helleborismi sui usu convalescere, asserit.

Eligitur niger, communiter Styriacus: alii tamen neque ab albo abhorrent.

Vitrum ð alii ad gr. iv. vel plura, vel flores ex vitro ð paratos, quibus non rarò pertinaces quartanæ solvuntur, commendant. Commodissimè infusum vitri exhibetur paratum ex ð. vii. viij.

R. Scurii vitæ ð. viij.

Infunde per noctem, in aqua splenetica ℥ij.

Manè filtrentur. Detur in vitro.

S. Brechwasser.

F 3

R. ex-

℞. extracti ellebori albi g. ij,
rosa mineralis g. vj.

Infunde in vini boni ℥ iij.

Manè filtrentur per linteum cum expressione.

In vitro exhibeatur pro vomitorio, manè jejuno ventri-
culo exhibendo.

CAPUT XXXII.

Διογενήνυα.

Magni hæc sunt materiae remedii, teste Galeno, i. ad Glaucon.
cap. 2. silentio non involvendæ. Magnam feri partem
ægrum gravantem, aut in sudoris nimis molestè materiam
abeuntem per suas vias derivant. LOCUM habent, vigente
morbo, cum natura cruditates per vasa agitare, & separare
incipit. Neque prius exhibenda, quàm viscera pertinaci ob-
structione liberata sunt.

MATERIÆ sunt: Aqua petroselini, diuretica com-
posita, sirupus de duobus & quinque radicibus aperienti-
bus, spiritus ☉. ☽. ♀.

℞. aq. antiscorb. Quercetani ℥ j,
sirupi è succo cardui bened. ℥ β. sp. ☉ g. x,
salis fraxini g. xiiij, ol anisi g. viij.

M. F. Potio. Usus cum purgante melanogogo alternus: quò
ILLO portio melancholiæ crassior per alvum, ALTERO
per urinam tenuior evacuetur.

℞. aq. sarsaparil. ℥ j. sirupi scordii ℥ β. cinam. ℥ iij,
☉ fumaria, card. bened. a. ℥ β.
In fictili S. Harn Träncklein.

CAPUT XXXIII.

Sudorem expellentia.

ΔιαΦογενήνυα sæpè tam feliciter munere suo defunguntur,
ut magna eorum pars inter appropriata numeretur. Per
sudores expellit natura in paroxysmo. Eam imitetur medi-
cus. Conveniunt signis coctionis apparentibus,

Galenus

283.
I. cap. 11. com-
mendat Φάρμακον Διὰ τῶν ἐχιδνῶν *medicamentum ex viperis*,
præcipuè illud, quod succum cyrenaicum recipit. De tempo-
re exhibendi etiam sollicitus, post statum idem commendat,
ante statum noxium proclamat. Ὅσοι ἤ καὶ δεχθῆναι τῶν τοιούτων
Φαρμάκων ἢ ἔδωσαν, ἢ ὅλως πρὸ τῆς ἀκμῆς, ἀπὸ μὲν ὄντα
τεταρταῖον διωλῆν πολλάκις ἐπέφθικαν, ἢ πάντως μείζονα τε
καὶ χαλεπότερα ἐργάσαντο. διωλῆν δὲ ὄντα τριπλοῦν ἐποίη-
σαν. ἢ πάντως γὰρ τοὺς δύο χαλεπότερους τε καὶ μείζονας. *Qui-*
cunque verò ab initio aliquid ex his medicamentis exhibuerunt,
aut omninò ante statum, quartanam, quæ erat simplex, sæpius fece-
runt duplicem, aut omninò majorem aut difficiliorẽ. ex duplici au-
tem triplicem, aut omninò ambas difficiliores, majoresq; reddiderunt.

Illustrat id historiã, quæ suo contigit tempore.

Οἶδα δὲ ἵνα ἰατρὸν, ὅστις ἐτόλμησεν ὑπὸ τριῶν ἐχομδρῶ τε-
ταρταῖων δέναι τὰ Διὰ τῶν ἐχιδνῶν Φαρμάκων, ἔπω τὰ νοσήματα
ἀκμάζοντα. εἴτα ὅτι εἰκὸς ἀυξηθέντων ἀπάντων, συνεχῆς Διὰ δε-
ξάμφορος πυρετός, ἀπέκτεινε τὸν ἄνθρωπον. *Novi enim medicum*
quendam, qui ausus fuit egro tribus quartanis laboranti exhibe-
re medicamentum ex viperis. Inde, ut faciliè conjicere licet, auctis
omnibus symptomatibus, continens facta febris hominem jugulavit.

Idem melancholiæ theriacam adversari, & vel hâc ra-
tione quartanam, quæ huic originem debet, tollere confir-
mat libro de theriacâ ad Pisonem cap. 15.

Postquàm enim docuerat, theriacam non modò corpo-
ris adfectus, sed etiam animi passionibus opitulari, & me-
lancholiæ resistere, subjungit.

Διότι καὶ πρὸς τὸν πυρετὸν τὸν τεταρταῖον μάλιστα ἀερόζῃ
καλῶς. ὑπὸ γὰρ τῆς μελαίνης χολῆς γινόμενον ὁ πυρετός ἔτος, ἐυ-
κόλως ὑπὸ τῆς ἀντιδότῃ ἀπαλλάσσεται, μάλιστα ὅταν τις αὐτῇ
τεχνικῶς ἢ χρώμενος. ἐγὼ γὰρ πολλοὺς τῶν τεταρταῖων τῆ
ἀσπυγῆ ταύτῃ χρησόμενος, ἀπήλλαξα βραδίως τὰ νοσήματα,
προκενώσας αὐτὰς τῷ ἀπὸ δείπνου ἐμέτω, εἴτα τῇ ἐξῆς ὀπίθους
τὸν χυλὸν τὰ ἀψιφήξ, ἵνα ὀπιγλυκάνω καὶ κατακεράσω τὴν χο-
λὴν, οὕτως πρὸ ὡρῶν δύο τὴν ὀπισθημασίαν τὴν αἰτίδοσιν δίδωμι. καὶ
θαυμαστῶς οἶδα πολλάκις ὀπιτυχέσθαι αὐτὴν, ὡς ταχέως ἀνεπι-
σημαίνον

289

σημαντον μείνει τὴν λαμβάνοντα. Quâ de causâ quartanis etiam febribus optimè convenit: cùm enim ea febris ab atrâ bile consurgat, facile sumtâ theriacâ discedit, modò quis ipsâ, servatis medicæ artis præceptis, utatur. Ego namque multos quartanâ laborantes, hâc usus artis semitâ, facile à morbo vindicavi. Primum enim cùm coenassent, ut evomerent, effeci: deinde secutâ die succum absinthii bibendum tradidi, quo bilem contemperarem, ac veluti edulcarem: postremò duabus horis ante invasionem antidotum exhibui; atque ita cum omnium admiratione voti compos evasi, cùm celeriter is, qui theriacam sumserat, ab invasionem liber maneret.

Prosper Martianus com. in librum Hippocratis de affectionibus versu 188. theriacæ vires in periodicis febribus expertus affirmat, nullum præsentius & efficacius remedium esse ad februm accessiones prohibendas. Hâc utor, scribit, adfiduè, non in quartanis modò, sed longè confidentiùs in tertianis & quotidianis, præmissâ tamen universali corporis evacuatione.

Rx. aq. fumar. comp. ℥j,   † diaphoretici ℥ss.
febrifugæ ℥iβ,   mist. simplic. ℥j.
theriac. Andromachi ℥j. M. F. Potio.

Rx. mist. ♂ tartareæ theriacalis camphorata ℥j,
sirup. scordii ℥ss,   aq. cent. minor. ℥ij.
M. F. Potio. S. Sieber Träncklein auf ij. mahl.

Sal viperarum volatile theriacæ locum sustinere potest.

Flores * ♂ tiales, flavi, reliquias μιάσματς febrilis disjiciunt.

† diaphoreticum, bezoardicum minerale ♂ tiale.

Mistura simplex, sp. ligni sancti, ♂ fumarix, tamarisci, fraxini profunt.

Rx. saccari albissimi in aq.   antidoti Matthioli ℥ij,
fumar. solut ♂   † diaphoret. trina
inspissati ℥ij.   calcin. fixi ℥ij.

F. morselli, pondere ℥ss. Unus præbetur pro vice
S. Schwizmor sellen.

Rx ♂ absin-

℞. Θ absinthii, *flor. * St. a. g. vi.*
centaurii minoris, M.F. pulvis. Θ schwis Sals.

℞. Θ card. bened. crystal. $\mathfrak{B}$. *flor. * St. a. g. vi.*
In charta. Θ Sieber. Sals.

CAPUT XXXIII. PER SALIVATIONEM an curationis spes aliqua?

Ita videtur, in quartanâ ulceribus tibiæ urgentibus, licet nulla ejus solida esset suspicio, plantis pedum & femoribus applicantur *ceronea ex hydrargyro parata*. Provocatur $\pi\upsilon\alpha\lambda\iota\sigma\mu\omicron\varsigma$: curantur ulcera, curatur & febris. Hæc *Ballonius libro paradigmatum affixo libris consiliorum p. 330.*

Econtra *Fernelius libro de abditis rerum causis* recenset historiam quartanarii, simul lue Venereâ cum fordidis ulceribus laborantis. Adhibiti litus, & diæta solennis ad lue Veneream. Hæc fuit liberatus; non illâ.

CAPUT XXXIV. Quid sentiendum de curatione per acidulas & thermas, exponit.

ACIDULAS EGRANAS in quartanâ contumaci nonnulli commendant, si ventriculus & epar sint robusta.

SCHWALBACENSES *Horstius libello peculiari p. 27.* laudat contra omnes febres, quæ à melancholicis succis, bile & putredine ortum habent. Mineras has potenter evacuare solent.

CAPUT XXXV alterantia proponit.

G

Respi

285
Respiciunt hæc partes imbecilles, & dispositionem ad putredinem.

INFIRMITAS aufertur **CORROBORANTIBUS** vulgaris notitiæ & excellentis virtutis, quæ lienem, jecur, & ventriculum respiciunt, imò totum corpus benigni vultûs radiis illustant.

INTERNA singularia **TOTUM CORPUS** respiciunt: *confectio Alchermes, de hyacintho, magister. perlar. corall. lapidum* & *Tinctura coralliorum.*

GENERALIA confortantia composita sunt varia.

R. *conservæ fl. boraginis, buglossi, violarum, citri pulpæ a. ʒi, conditi caulium lactucæ Italicæ ʒß, rad. cichor. cond. ʒi, sp. arom. ros. ʒj, rosat. novelle a. ʒß, latificantis Rhas. ʒj, diaplir. ʒj, sirup. fumaricæ, acet. citri a. q. f*
M. F. Electuarium S. Stärckzucker.

R. *conservæ cochleariæ, nasturtii aquatici a. ʒi, conditi rad. cichorii ʒij, pomor. mosc. condit. no. x. sp. diat. sandal. latif. Gal. a. ʒj, pulv. chalyb. cachectici Querc. ʒj, rad. ari pulverisati ʒß, sirup. acet. simpl. de pom. borsdorf. a. q. f.*
M. F. Electuarium.

R. *sacch. albiss. in aq. rosar. soluti & inspissat. ʒiiij, spec. latific. Galeni ʒj, de gemmis frig. ʒß, extracti acori ʒß. aspleni, gr. x. pulveris ari g. x. coralliorum preparatorum ʒi, croc. or. gr. ij. ol. cort. citri, anisi a. gr. ij, fœniculi gr. vj.*

F. Rotulæ ad ʒj. Una interdum detur horâ matutinâ ix, & pomeridianâ iv.

R. *lactis*

287
℞. lactis opt. mensur. iij.
coque lento igne, sub finem instillando
succu citri q. s. pro coagulatione.

Pone in cellam. Post separationem, serum defunde
& defuso adde

sacchari ℥ij. essent marg. mag. C. C. a. ℥β.
aq. cinamom. ℥ij. S. süßmilch.

Dosis in πνεύματι.

VENTRICULI ad robur detur *Tragema stomacha-*
le Quercetani. ℥iiij. adsumantur per vices.

℞. conserv. absint. pontici, cochlear. a ℥i. cort. citr. aurant.
cond. rad. enul. condit. a. ℥ii. cich. cond. ℥β. sp. diarrhod. aromat.
caryophyll. a. ℥β, spir. cochlear. ℥ij. sirupi conserv. zingiberis q. s.
M. F. Electuarium. S. Stärckzucker.

EXTERIUS applicetur *Empl. de crustâ panis*, cum spe-
ciebus aromaticis.

EPATIS etiam ratio habenda ℞. aq. destill. comp.
aperient. ex radice sarsaparilla ℥ij. sirupi corallorum ℥j, tinctu-
re Stis, spiritus cochlearia a. ℥j. M. F. Potio.

Profunt *cerotum santalinum*: spec. pro epithemate hepatis
in aq. nymphæ tepidâ macerata & jecori applicata profunt.

LIENI laboranti valdè in hoc affectu succurritur et-
iam internis & externis.

℞. aq. scorbutica *Quercetani* ℥ij. sirupi sceletyrb.
Foresti ℥β. spiritus non fetidi ℥i, mistura simplicis ℥j.
M. F. Potio ad aliquot doses, cochlearibus duobus per vi-
ces admetiendas.

℞. tinct. ♂. ♂ *Zvvelff.* ℥ij.

S. Stärck tinctur. 50. tropfen.

℞. Tinct. ♂ ℥i, spir. cochlearia ℥ij.

In vitro S. Milk tinctur. Pulvis cachecticus.

EXTERIUS prodest *Ceratum de ammoniaco thymia-*
mate Foresti, reformatum à *Zvvelffero*.

Linimentum fiat ex oleo capparum, nicotiana.

Hippocrates lib. 2. de morbis sect. 2. t. 206. ad quartanam

G 2

commen-

commendat medicamentum compositum ex calefacientibus & siccantibus, ut *silphii succo & trifolio*. Addit STUPOREM inducentia *HYOSCYAMI semen, & MANDRAGORÆ radicem*.

I. FIGUNT causam morbificam, sicque paroxysmum impediunt, ea quæ somnum inducunt.

Trallianus lib. 12. cap. 8. varia antidota præscribit ad quartanas, quarum plurimæ OPIUM & altercum recipiunt, aliæque calida & attenuantia.

Nonnulli factum id putant, scopo refrigerandi: *alii*, ut virtutes simplicium in unum coactæ magis & diutius conferrentur.

Sed quia hoc idem alia medicamenta refrigerantia præstare poterunt, non satisfaciunt quæsito.

Prosper Martianus com. in Hipp. lib. de morbis, 2. sect. 2. vers. 206. existimat, soporem inducentia his antidotis misceri, quia præter enarratas facultates, quas medicamento tribuunt, PECULIARI VIRTUTE, febris conducunt, NON SOLUM, quia refrigerant, sed etiam quia humorum motum COMPESCUNT, unde DISGREGATIO eorum prohibetur, quam quidem proximam febris causam, multorumque aliorum morbotum agnoscit Hippocrates. Quia igitur hujusmodi medicamenta INCRASSANDO & REFRIGERANDO sistunt motum spirituum & humorum, hinc est quod dolores sedant, destillationes sanant. FEBRIUM HUMORALIUM invasiones inhibent, somnumque profundum inducunt. Et paulò post. Febris invasionem prohibere possunt, compescendo motum humorum, QUIESCENTIBUS namque iis eorum DISGREGATIO NON CONSEQUITUR, quâ mediante febris excitatur.

II. PRÆCIPITANT fermentatione concitatum *σηπεδονώδες τριπλωμα πυρροποιητικόν*, putredinale excrementum, febrificum pulvis ex testis cochlearum oblongarum piscinarum, factus, autore Crollio, & pulvis febrifugus *Minsichtianus* ex iisdem solâ coctione concinnatus. Ejusdem notæ est, *Strobelbergerianum* specificum febrile.

III. DIS-

289
III. DISCUTIENDA etiam hinc conveniunt, tum communia, quæ per sudorem & insensibilem transpirationem faciunt officium, tum quæ antifebrili vi agunt.

CAPUT XXXVI
extraordinariam curationem
proponit.

Nititur hæc externis & internis.
Helmont, postquam omnia scholarum condemnat remedia, & irridet, febrifugum universale proponit tale *libro de febris cap. 14. t. 9.* vocat præcipitatum diaphoreticum Paracelsi. *Rx. pulverem Johannis de Vigo propria manu paratum*, quod affuso elemento ignis de vitriolo veneris extracti cum aqua regis cohobatus est quinquies, sub finem augendo ignem &c.

Commendat etiam aliud ad podagram & febres, modumque præparandi ænigmaticum proponit talem. Pendet ejus directio à manu ejus, cui debetur honor, quia parvulis revelat hujusmodi arcana, quæ mundus nescit.

Idem libro de febris cap. 17. p. 67. commendat emplastrum ex paucis solventibus & abstergentibus propositum. Nec unquam me fefellit eventus, nisi quod in obesis tardiora ejus sint obsequia. *cap. 14. t. 12. addit.* denique & istud addam, quod per emplastrum centenas quarranas tuto sanaverim, absque recidivâ, licet autumnales. Quærite & invenietis, modò medicina non in quæstum solum fit. Nam si vobis intentio est misericordia ex caritate, obviabit vobis in itinere veritas, & lux à patre luminum descendens.

Descriptionem ejus non addit. Censentur autem communiter hæc ejus ingredientia.

*Rx. cere ʒj. styracis calamitæ ʒij,
ladani liquidi ʒʒ, asa dulcis, olib. opt. a. ʒiij.*

M. l. a. F. emplastrum.

Applicetur lieni, cujus archæus ab acido stomachi ab

G 3

ipso

290.
ipso censeatur ad iram commotus, ut odoratis his ille demulceatur & lopiatur.

Ejusdem emplastri contra quartanam meminit Grembsius p. 401.

Strobelbergeri emplastrum antiquartanarium celebre est. Describitur à Schrötero lib. 2. cap. 53. Componitur ex terebinthinâ & araneis vivis, telis aranearum & *. Malaxatur manibus oleo febrifugo, quod ab eodem describitur p. 216. inunctis. Applicatur pulsibus.

AMULETA contra quartanam recepto apud populum more quædam magis superstitiosa, quàm salutaria, quædam verò minus superstitiosa, magis salutaria.

Trallianus lib. 12. ὁ ἡλιοκαύταρος, inquit, θεραπεύει τετραλίζοντας. δει δὲ λαβόντας αὐτὸν ζῶντα περὶ τὸν τετραχίλον, ἔσωθεν πυρρῶ ῥάκας ἀσφαλισσαυδύς λέγουσι δ' αὐτὸ τὸ ποιεῖν περὶ τὸ ἄλκον ἔτος. Scarabeus quartanarios curat. Oportet autem ipsum vivum existentem fulvo linteo firmiter alligatum collo suspendere. Dicunt autem hoc ipsum prestare, si ita appendatur.

Recenset etiam alia περὶ τὴν ἀσθενείαν πολλῆς πείρας probata, ex σαύρα χλωρᾷ lacerta viridi, ex ὀνύχῃσι τῶν πύχοντος, unguibus patientis. Commendat etiam τὴν ἐκ τῶν γένους τῶν τετραχίλων, pilos ex hirci barbâ.

ὑπὸ πάντων δὲ τῶν φυσικῶν ἰατρῶν μεμαρτύρηται διώκεον περὶ τὸν ἀσθενεῖν ἀπὸ παρθένου ἐκκερθεὶν αἷμα φυσικῶς.

Dioscorides de re medica libro 3. cap. 13. aliud amuletum ex aliorum sententiâ commendat. οἱ δὲ τῆς κεφαλῆς σκώληκες εἰς κυττῶνα ἐνδεόμυροι ἢ περὶ τὸν ἀσθενεῖν τετραχίλων ἢ βραχίωνι, ἰσορροῦνται περὶ τὸν ἀσθενεῖν θεραπεύειν. Ferunt quartanam sanare vermiculos in capitulo dipsaci repertos folliculo illigatos, collo brachioque appensos.

Platerus præ aliis ceu certa laudat amuleta: nempe araneam in nuce avellanâ collo appensam: item jaspidis vel limacis lapidem gestare, vel talpam manibus, donec moriatur, tenere.

Rondeletius jubet folia salvia, sambuci, pedis columbini, ruta, a. Mf. calthæ pj. trita cum modico salis & vini, carpisque alligata.

alligata ante paroxysmum, coctionis apparentibus signis,
alligare.

Crato epist. medic. Scholtz. 113. refert hoc. Simon Pistoris per triennium quartanâ laboravit, dicebatque mihi se multis remediis utum esse, sed unum hoc profuisse. Accepisse vinum sublimatum sive aquam vitæ, & madefecisse prius tincam, & adveniente quartanâ imposuisse ventriculo.

Diomedes Cornarius observ. med. cap. 3. experimentum securum ac secretum recenset: si tertia pars cordis leporis vino albo probè loti, & in æstivo sole exsiccati, vel juxta fornacem in initio paroxysmi, in vino albo clarò, vel aquâ cardui benedicti calefactâ exhibeatur. Atque hæc exhibitio ter distinctis paroxysmis repeti potest. Quartanarius post se componat ad sudorem per unam aut alteram horam. Sed fieri hoc debet universalibus præmissis.

TINCA per medium dissecta in febribus intermittentibus, ægrorum plantis pedum admovetur, ceu summum remedium, cujus felicem successum & singularem virtutem quotidiana probat experientia. Eodem modo carpis pedum applicatur, autore *Quercetano diet. polybist. sect. 3. cap. 7.*

Nonnulli pro certo experimento venditant tres radices plantaginis ante solis ortum collectas, & ex collo suspensas in nodulo. In votis habent tum intermittentium aliarum, tum imprimis quartanæ inoffensum cursum tali amuleto intercipi.

Sed sincerum de amuletis antifebrilibus in genere judicium; Satius est, cum causâ ægrotare, quam sine causâ juvari.

Devenitur nonnunquam ad extrema, & incantationes quæruntur. Sed periculosa res plena alex: quartanæ maleficiis curatæ, quæ evasit funesta, exempla non desunt.

CAPUT XXXVII

fontem diæteticum invisit.

DIÆTÆ in probâ institutione præcipua curationis spes sita est, vixque etiam selectissima remedia proficere

292.
cere poterunt, nisi ægri obedientia cum sedulitate medici
faciat conjunctionem & sic concorditer ambo relucientur
malo.

AER fit temperatè calidus & humidus, purus, luci-
dus; frigidus, caliginosus vitetur. Aeris MUTATIO in
lucro deputatur, & τὰς τετραταίς sanitati restituit. Resti-
tutus æger etiam aeris habeat rationem: Si febris quievit,
diu ejus meminisse diei convenit, eoque vitare, frigus, ca-
lorem, cruditatem, lassitudinem. Facile enim revertitur ni-
si à sano quoque aliquamdiu timeatur.

MOTUS & QUIES. Quotidiè, inquit Celsus lib. 3. de me-
dicinâ cap. 16. febrim expectabit æger, ante surgere & exer-
ceri, dareque operam non oportet, ut in ipsam exercitatio-
nem tempus febris incidat. Sic enim sæpè illa discutitur. At
si in opere occupavit, tum se recipere.

CIBUS fit εὐχυμῶς καὶ εὐπεπτῶς: in initio morbi te-
nuior, præcipuè primigeniâ, liberalior in succedaneâ. Tempe-
ratur humectantibus & attenuantibus: boragine, buglossò, cicho-
rio, petroselino, capparibus, cinamomo, croco. Plenior autem con-
venit victus, quia morbus est diuturnus, ne vires deficient.
Id innuere videtur Cous 1. aphor. cap. 6.

Aristoteles sect. 1. problem. 57. judicatur idem asserere, dum
ait: τετραταίς πυρετοῖς δεῖ μὴ λεπύνειν, ἀλλὰ πῦρ ἐν τοῖς σώ-
μασιν ἐμποιεῖν εἰσάγοντα. In quartanis febribus oportet non attenua-
re, sed ignem in corporibus adaugere, vel calorem adaugere ple-
niore nutritu.

TEMPUS CIBANDI indicat Cous lib. 1. aphor. 11. nempe,
post paroxysmum.

ANIMI παθήματα supra Lunæ locentur Iphæram. Ibi
semper serenum. TERRORE SUBITANEO quidam quar-
tanarios, nonnulli, liberari posse, ajunt, ut aquæ frigidæ per-
fusione inopinatâ, serpentum, murium adspecu subitaneo,
vel intento præcipitio ex alto. Commotio ad iram etiam
huc pertinet. Animi affectuum, qui quartanis fuere reme-
dio, exempla proponit Ballonius epid. & epemerid. lib. 1.

F I N I S.

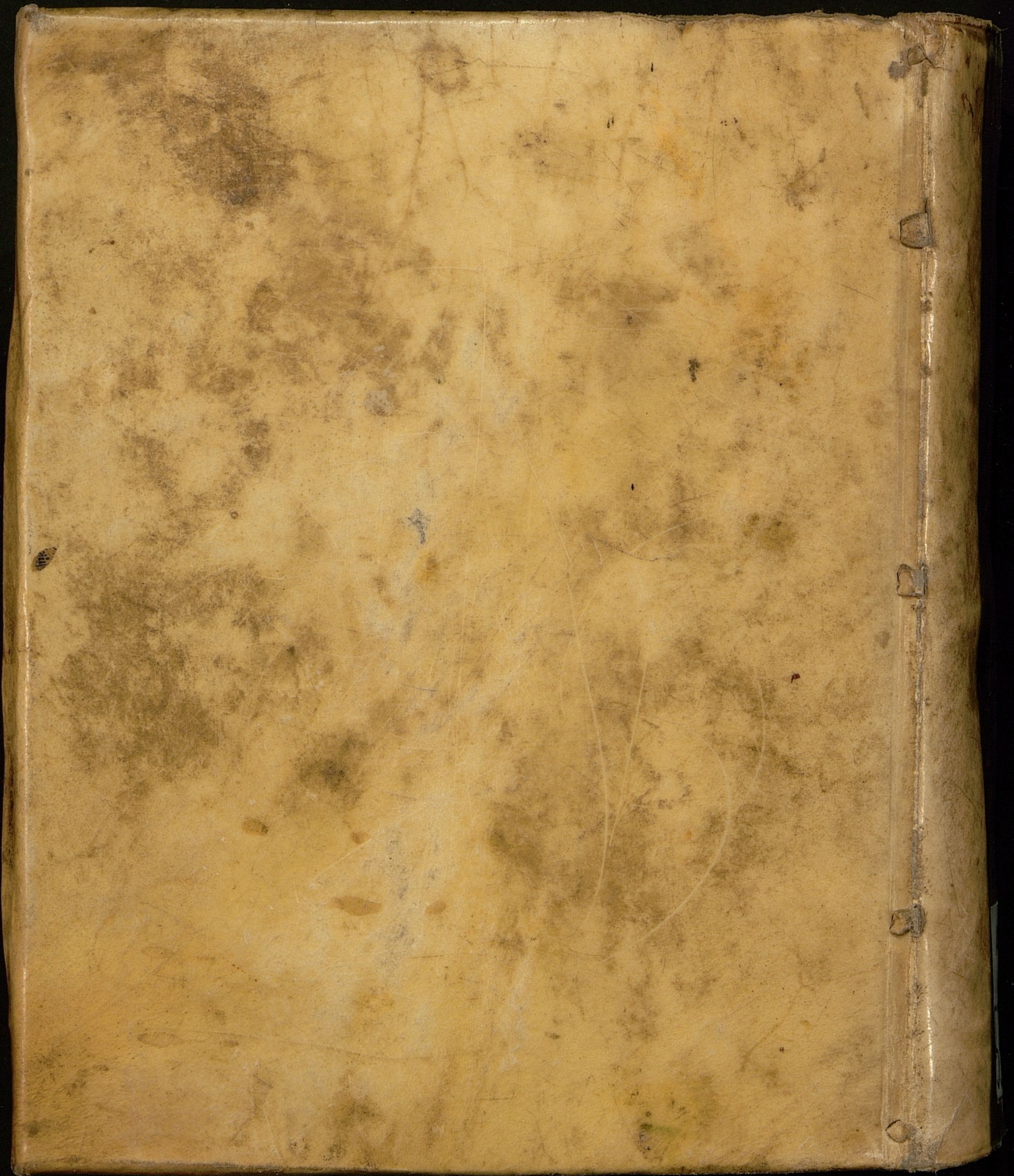
153154

X2615746

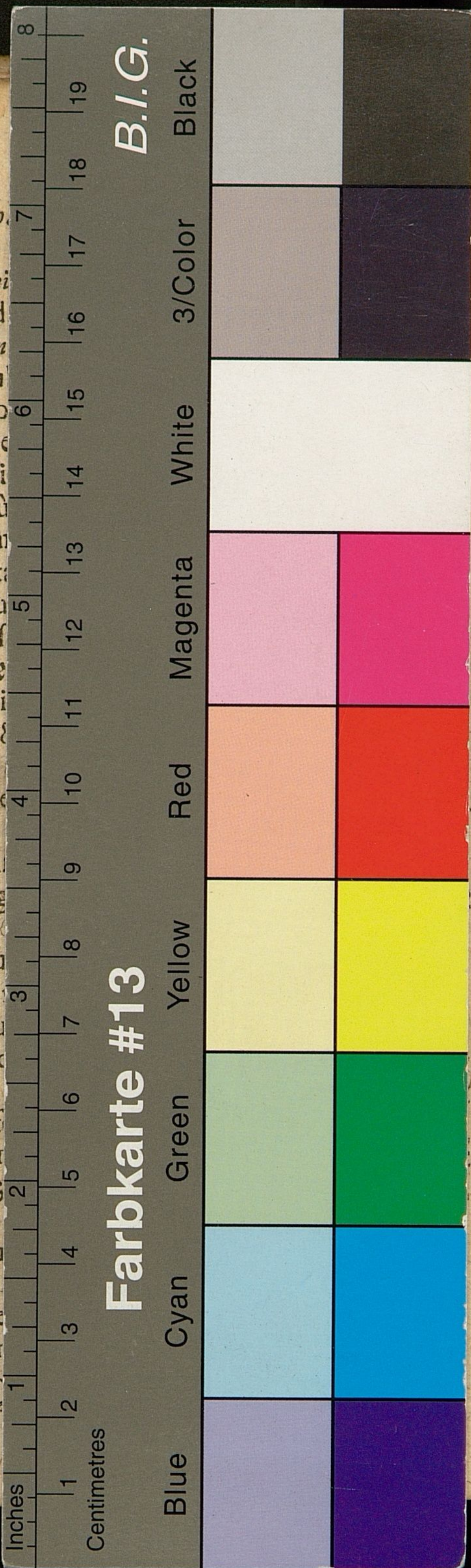
R

1017

7.

Τελευτή Τριάδος εὐδαιμονίας!

233.

DISSERTATIONEM INAUGURALEM
DE
QUARTANA
INTERMITTENTE,
CONSENSU
SPLENDIDISSIMI MEDICORUM SENATUS,
PRÆSIDE
MAGNIFICO ACADEMIÆ RECTORE ET SENIORE,
GUERNEROROLFINCIO
Phil. ac Med. Doct. Practicæ ac
Chimiæ Prof. Publ.

Dn. Patrono ac Præceptore æternùm colendo,
publicè discutiendam proponit
PRO LICENTIA,
summos in arte medicâ honores, privilegiaque
Doctoralia legitimè adsumendi,
MICHAEL GRAMANN,
ILMENA-Thuringus,
Magni Moscoviæ Imperatoris designatus Archiater.
In Auditorio majori, horis ante & pomeridianis,
ad diem Decembr.

IN ATHENÆO SALANO,
TYPIS KREBSIANIS.
ANNO MDC LXVI.